

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА**

**ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ
(ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ)**

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

до організації самостійної роботи,
проведення практичних занять,
виконання розрахунково-графічної роботи

*(для студентів 1 курсу денної та заочної форми навчання
галузі знань 1401 «Сфера обслуговування»
напрямку підготовки б. 140101 «Готельно-ресторанна справа»)*

ХАРКІВ – ХНАМГ – 2012

ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ (ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ): Методичні рекомендації до організації самостійної роботи, проведення практичних занять, виконання розрахунково-графічної роботи (для студентів 2 курсу денної та заочної форми навчання галузі знань 1401 «Сфера обслуговування» напряму підготовки 6. 140101 «Готельно-ресторанна справа») / Харк. нац. акад. міськ. госп-ва; уклад.: В. П. Решетило, І. А. Островський, С. Б. Тимофієва. – Х.: ХНАМГ, 2012. – 85 с.

Укладачі: В. П. Решетило, І. А. Островський, С. Б. Тимофієва

Рецензент: доц., к. е. н. Єгорова О. Ю.

Затверджено на засіданні кафедри економічної теорії, протокол № 12 від 27 червня 2012 р.

ЗМІСТ

	Стор.
Вступ.....	4
1. ПЛАНИ ПРКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ЗА ЗМІСТОВИМИ МОДУЛЯМИ Й НАВЧАЛЬНИМИ ЕЛЕМЕНТАМИ.....	5
ЗМ 1. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ.....	5
Тема 1. Предмет і метод економічної теорії.....	5
Тема 2. Економічна система суспільства.....	7
Тема 3. Виробництво, його сутність і роль у житті суспільства.....	11
Тема 4. Теорія товару і грошей.....	14
ЗМ 2. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ.....	19
Тема 5. Теоретичні основи ринкової економіки та її основні елементи.....	20
Тема 6. Підприємство та підприємництво в ринковій економіці.....	24
Тема 7. Капітал підприємства, його кругообіг та обіг.....	26
Тема 8. Капітал сфери обігу.....	29
Тема 9. Ринкові відносини в аграрному секторі.....	31
Тема 10. Доходи населення, їхнє формування та розподіл.....	33
ЗМ 3. НАЦІОНАЛЬНА І МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА В УМОВАХ ГЛОБОЛІЗАЦІЇ.....	38
Тема 11. Держава та її функції.....	38
Тема 12. Світове господарство й міжнародні економічні відносини.....	42
Тема 13. Економічні аспекти глобальних проблем.....	45
2. ТИПОВІ ЗАДАЧІ ТА ЇХНЄ РОЗВ`ЯЗАННЯ.....	47
3. ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ: ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ ТА ОЦІНЮВАННЯ.....	50
4. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНИХ РОБІТ.....	52
5. ПОРЯДОК І КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАНЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК СТУДЕНТА.....	72
СПИСОК ДЖЕРЕЛ.....	74
ДОДАТКИ.....	76

ВСТУП

Дисципліна Економічна теорія (Основи економічної теорії)*належить до тих дисциплін, покликаних забезпечити фундаментальну підготовку бакалавра галузі знань 1401-«Сфера обслуговування» за напрямом підготовки 6.140101-«Готельно – ресторанна справа».

Завдання дисципліни Економічна теорія (Основи економічної теорії) – надання знань про базові положення економічної теорії; набуття навичок використання інструментарію економічного аналізу; підготовка до вивчення прикладних дисциплін, що базуються на економічній теорії.

Метою цього видання є допомога студентам у вивченні теоретичних аспектів змістових модулів, виконанні тестових завдань, розв'язанні задач і ситуацій. Виконуючи практичну частину змістових модулів, яка передбачає розв'язання задач і виконання тестових завдань із відповідними (логічними, аналітичними, графічними) поясненнями, студент отримає певні навички практичного використання набутих теоретичних знань.

Матеріали методичних вказівок скомпоновані відповідно до ОПП (освітньо-професійні програми) і ОКХ (освітньо-кваліфікаційні характеристики) за напрямом підготовки бакалавра галузі знань-1401«Сфера

обслуговування» напряму підготовки 6.140101 «Готельно-ресторанна справа» напряму підготовки 6.140101 «Готельно-ресторанна справа» 2010 р. та Програми нормативних навчальних дисциплін підготовки бакалавра галузі знань 1401 «Сфера обслуговування», за напрямом підготовки 6.140101 «Готельно-ресторанна справа» 2010 р.

Перший розділ даного видання передбачає плани практичних занять за змістовими модулями, що адекватні основним навчальним елементам навчальної дисципліни згідно Програми нормативних навчальних дисциплін підготовки бакалавра галузі знань 1401 «Сфера обслуговування», напряму підготовки 6.140101 «Готельно-ресторанна справа» 2010 р.

У другому розділі наведено типові задачі та їхнє розв'язання.

У третьому розділі подано характеристику тестових завдань: принципи побудови та оцінювання, охарактеризовано форми та методи контролю; комплекс тестових завдань, задач, ситуацій.

У четвертому розділі представлено тематику та методичні рекомендації до виконання розрахунково-графічних робіт.

У п'ятому розділі подано порядок і критерії оцінювання знань, навичок і вмій студентів, методику формування комплексної оцінки, яка враховує також і систему заохочувальних і штрафних балів, які отримав студент протягом семестру. У розділі представлено шкалу перерахування оцінок результатів навчання в різних системах. У шостому розділі подано основні джерела. У сьомому розділі представлено додатки.

---

* Далі Економічна теорія (Основи економічної теорії) Економічна теорія (ОЕТ)

1. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ЗА ЗМІСТОВИМИ МОДУЛЯМИ Й НАВЧАЛЬНИМИ ЕЛЕМЕНТАМИ

Загальні зауваження

Практичні заняття з макроекономіки проводяться для студентів усіх форм навчання. Мета - поточна перевірка рівня засвоєння студентами навчального матеріалу з окремих тем дисципліни, які винесені на семінари. Крім цього, на практичних заняттях передбачається проведення комплексно-модульного контролю, тобто перевірка рівня засвоєння навчального матеріалу кількох тем курсу.

На практичні заняття виносяться найважливіші й найскладніші питання дисципліни. При підготовці до практичних занять потрібно, передусім, прочитати конспект лекцій із відповідної теми, вивчити понятійний апарат і осягнути логіку навчального матеріалу. Далі доцільно звернутися до вивчення рекомендованих джерел відповідно до певної теми.

При використанні літературних джерел слід брати до уваги, що всі вони, здебільшого різняться за логічною побудовою навчального матеріалу, визначенням макроекономічних категорій, аббревіатурами, теоретичними уподобаннями тощо. У зв'язку з цим доцільно віддати перевагу базовим підручникам і виданням кафедри економічної теорії (див. Розділ 6. Список джерел).

ЗМ 1. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Структура змістового модуля.

Змістовий модуль 1 включає чотири укрупнені елементи (теми):

Тема 1. Предмет і метод економічної теорії.

Тема 2. Економічна система суспільства.

Тема 3. Виробництво, його сутність та роль у житті суспільства.

Тема 4. Теорія товару та грошей.

Тема 1 Предмет і метод економічної теорії

Зміст теоретичної частини заняття

1. Зародження економіко-теоретичних знань. Становлення й основні етапи розвитку економічної теорії як науки.
2. Предмет економічної теорії та його тлумачення різними школами.
3. Економічні закони, принципи та категорії. Система економічних законів.
4. Методи пізнання економічних процесів і явищ. Загальні та спеціальні методи наукового пізнання та їхнє використання. Функції економічної теорії.
5. Місце економічної теорії в системі економічних наук. Економічна теорія та економічна політика.

Опорні поняття

Агреговані показники. Аналіз і синтез. Головна суперечність суспільного розвитку. Економіка. Економічні відносини. Економічні закони. Економічна

політика. Економічні моделі (вербальні, графічні, аналітичні). Екзогенні змінні. Ендогенні змінні. Загальні та спеціальні методи наукового пізнання. Індукція та дедукція. Інституціоналізм. Кейнсіанство. Класична школа. Макроекономіка. Маржиналізм. Меркантилізм. Мікроекономіка. Монетаризм. Наукова абстракція. Нормативна економіка. Предмет економічної теорії. Позитивна економіка Соціально–економічний експеримент. Фізіократія.

Практична частина заняття

Тестові завдання

I. Виберіть правильну відповідь

Завдання 1. У якій з відповідей найповніше й найглибше розкрито предмет економічної теорії?

- А. Це наука, що вивчає виробничі відносини в їхній взаємодії з розвитком продуктивних сил.
- Б. Це наука, що вивчає закони, які управляють виробництвом і розподілом матеріальних благ.
- В. Це наука, що вивчає закони розвитку економічних систем.

Завдання 2. Яке з положень комплексно розкриває основні функції економічної теорії?

- А. Економічна теорія виконує практичну, пізнавальну функції та формує економічне мислення.
- Б. Економічна теорія розробляє наукові основи управління народним господарством.

Завдання 3. У якому з положень розкрита структура економічної категорії?

- А. Економічна категорія відображає взаємодію продуктивних сил, виробничих відносин і відносин економічної власності.
- Б. Економічна категорія відображає взаємодію продуктивних сил і техніко-економічних відносин.
- В. Економічна категорія відображає розвиток продуктивних сил і господарського механізму.

Завдання 4. У якому з положень неправильно названа структура методу економічної теорії?

- А. Це філософські та загальнонаукові принципи.
- Б. Це закони та категорії діалектики.
- В. Це поняття та категорії моралі, етики, психології.
- Г. Це закони та категорії економічної теорії.

Завдання 5. Зазначте найпростіший елемент діалектичного методу дослідження:

- А. Метод дедукції.
- Б. Метод абстракції.
- В. Метод історичного аналізу.

Завдання 6. Яке з положень комплексно розкриває основні функції економічної теорії?

- А. Економічна теорія має розкривати й вивчати економічні закони.

Б. Економічна теорія виконує практичну, пізнавальну функції та формує економічне мислення.

В. Економічна теорія розробляє наукові основи управління народним господарством.

Завдання 7. Шлях пізнання від загального до окремого дає метод:

А. Синтезу.

Б. Дедукції.

В. Аналізу.

Г. Індукції.

Завдання 8. Вивченням наявних фактів займається:

А. Позитивна наука.

Б. Нормативна наука.

В. Негативна наука.

Г. Наявна наука.

II. Заповнити пропуски у визначеннях необхідними словами та формулами

Завдання 1. Економічні закони – об’єктивні, стійкі _____ – _____ зв’язки в межах виробничих відносин. Визначають усезагальні, загальні та специфічні (спеціальні) закони.

Завдання 2. Предметом економічної теорії є _____ відносини в їхній взаємодії

з _____, а також організацією управління й ефективного ведення господарства як чинників _____ багатства.

Питання для самопідготовки

1. Розкрийте роль економічної теорії в системі економічних наук.

2. Сучасні напрями, школи й течії економічної теорії.

3. Розвиток економічної думки в Україні.

3. Складники сучасної економічної теорії. Позитивна та нормативна економічна теорія.

4. Економічне мислення, його види та роль у розумінні економічного життя суспільства.

5. Методологічні аспекти пізнання, механізму дії та використання економічних законів.

6. Яка функційна роль економічної теорії в розвитку людського суспільства?

7. Економічна теорія й економічна політика.

8. Економічна теорія як основа економічної політики.

9. Основні напрями, пріоритети, методи, інструменти економічної політики.

Тема 2. Економічна система суспільства

Зміст теоретичної частини заняття

1. Економічні потреби суспільства, їхня сутність і структура. Піраміда Маслоу. Економічні блага.

2. Економічні інтереси: сутність, суб'єкти, класифікація. Суперечності інтересів економічних суб'єктів і форми їхнього розв'язання. Інтереси і потреби: діалектика взаємозв'язку.
3. Економічна система, її сутність та основні структурні елементи. Типи економічних систем.
4. Основні напрями формування сучасних ринкових відносин. Формування державного й ринкового механізмів регулювання економіки.
5. Власність як економічна категорія. Суб'єкти й об'єкти. Типи, форми та види власності. Основні тенденції розвитку власності на сучасному етапі. Необхідність різноманітних форм власності в ринковій економіці. Трансформація форм власності в Україні. Роздержавлення. Приватизація. Світовий досвід.
6. Сучасний стан відносин власності в Україні. Економічні школи щодо періодизації суспільного розвитку.

Опорні поняття

Абсолютні потреби. Власність. Власність на засоби виробництва. Взаємодія економічних інтересів. Види власності. Господарський механізм. Групові економічні інтереси. Державна власність. Дійсні потреби. Еволюція економічних систем. Економічні потреби. Економічні блага. Економічний закон зростання потреб. Економічні ресурси. Економічні інтереси. Економічна система. Задоволення потреб. Змішана економіка. Індивідуальні інтереси. Інтелектуальна власність. Класифікація економічних потреб. Колективна власність. Командна економіка. Кооперативна власність. Моделі ринкової економіки. Муніципальна власність. Об'єктивні потреби. Об'єкти економічних інтересів. Об'єкти власності. Потреби. Платоспроможні потреби. Пріоритетність потреб за А. Маслоу. Продуктивні сили. Право власності. Плюралізм форм власності. Приватна власність. Приватизація. Ринкова економіка. Суб'єктивні потреби. Споживчі блага. Система економічних інтересів. Суб'єкти економічних інтересів. Соціально-економічна формація. Ступінь індустріально-економічного розвитку. Структура відносин власності. Суб'єкти власності. Суспільна власність. Трудова власність. Традиційна економіка. Типи власності. Форми власності. Цивілізація.

Практична частина заняття

Тестові завдання

I. Виберіть правильну відповідь

Завдання 1. У чому полягає прогрес у відносинах власності?

- А. У вдосконаленні відносин власності у сфері безпосереднього виробництва.
- Б. У вдосконаленні відносин власності у сфері обміну та розподілу.
- В. В еволюції форм власності від індустріальної до колективної, а від неї – до державної.

Завдання 2. Власність в економічному сенсі – це:

- А. Концентрація людської праці, втіленої в речі.

- Б. Приналежність речі людині.
- В. Система стосунків між людьми з приводу привласнення речей.
- Г. Економічні стосунки між людьми, відображених у речі.

Завдання 3. Визначити спільні риси, властиві продуктивним силам і процесу праці:

- А. Складниками цих двох категорій є засоби виробництва: предмети та засоби праці.
- Б. До складу продуктивних сил входять тільки засоби праці.
- В. Кожна з цих категорій відображає ставлення людини до природи у процесі праці.

Завдання 4. Право власності – це:

- А. Право застосування корисних властивостей блага для себе.
- Б. Право вирішувати хто і як забезпечуватиме використання блага.
- В. Право володіти результатами від використання блага.
- Г. Усі відповіді правильні.

Завдання 5. Якщо яке-небудь майно взято в аренду, то орендар:

- А. Є потенційним власником.
- Б. Розпоряджається споживчою вартістю майна.
- В. Є повним власником.
- Г. Розпоряджається цінністю цього майна (може продати його або подарувати).

Завдання 6. Виділіть негативні прояви приватної власності для економіки в цілому:

- А. Майнова диференціація власників.
- Б. Жорстка залежність добробуту власника від результатів виробничої діяльності.
- В. Сприяння розвитку заповзятливості.
- Г. Посилення конкурентної боротьби.

Завдання 7. Потреби, які відповідають світовому рівню, є:

- А. Дійсні.
- Б. Світові.
- В. Платоспроможні.
- Г. Абсолютні.

Завдання 8. Повернення до державної власності приватизованих об'єктів це:

- А. Приватизація.
- Б. Денаціоналізація.
- В. Націоналізація.
- Г. Реприватизація.

Завдання 9. Який тип економічних систем не існував історично?

- А. Змішана.
- Б. Патріархальна.
- В. Перехідна.
- Г. Складна.

Завдання 10. До основних рис командно-адміністративної економічної системи не належать:

- А. Пануванням державної власності.
- Б. Директивним плануванням.
- В. Управлінським характером розподілу.
- Г. Відсутністю ринкового менталітету.
- Г. Конкуренція.

Завдання 11. Ринкова вільної економіка характеризується:

- А. Різноманітністю форм власності при домінуванні приватної.
- Б. Пануванням товарно-грошових відносин.
- В. Конкуренцією та свободою підприємництва.
- Г. Вільним ціноутворенням, що ґрунтується на взаємодії попиту і пропозиції.
- Ґ. Усі відповіді правильні.

Завдання 12. До економічних потреб за ступенем реалізації не належать:

- А. Дійсні
- Б. Абсолютні.
- В. Невиробничі (потреби у предметах споживання).
- Г. Платоспроможні.

Завдання 13. За пріоритетністю (за А. Маслоу) потреби класифікуються на:

- А. Фізіологічні.
- Б. Платоспроможні.
- В. Абсолютні платоспроможні.
- Г. У повазі, у спілкуванні, самовираженні й самореалізації.
- Ґ. У безпеці й захисті.
- Д. Правильні відповіді А, Г, Ґ.

II. Заповнити пропуски у визначеннях необхідними словами та формулами

Завдання 1. Економічна система – історична сукупність _____, що відповідає продуктивним силам і взаємодіє з ними, ґрунтується на _____ об'єктивних _____ і _____ чинників.

Питання для самопідготовки

1. Економічні потреби й економічні блага.
2. Поняття безмежності потреб. Закон зростання потреб та механізм його дії.
3. Проблеми використання закону зростання потреб у процесі виробництва матеріальних благ.
4. Взаємодія потреб та інтересів як рушійна сила соціально-економічного прогресу.
5. Традиційна економіка.
6. Економічна система вільного капіталізму.
7. Командно – адміністративна система. Криза та розпад командно-адміністративної системи й необхідність переходу економіки постсоціалістичних країн до ринкових відносин.
8. Система змішаної економіки.
9. Перехідні економічні системи, їхній зміст та основні риси.
10. Формування інституційних та економічних умов переходу до нової системи господарювання.
11. Концепції різноманітності форм переходу різних країн до ринкової економіки.

Тема 3. Виробництво, його сутність та роль у житті суспільства

Зміст теоретичної частини заняття

1. Виробництво як визначальний фактор потреб суспільства та їхнього розвитку. Зміст і структура суспільного виробництва.
2. Ресурси виробництва та їхні види. Використання економічних ресурсів. Основні фактори виробництва та їхній взаємозв'язок.
3. Ефективність виробництва, її сутність, економічні та соціальні показники.
4. Форми організації суспільного виробництва: натуральне й товарне. Еволюція товарного виробництва.
5. Товарне виробництво, умови та причини його виникнення. Проста та розвинена форми товарного виробництва, їхні спільні риси та відмінності.

Опорні поняття

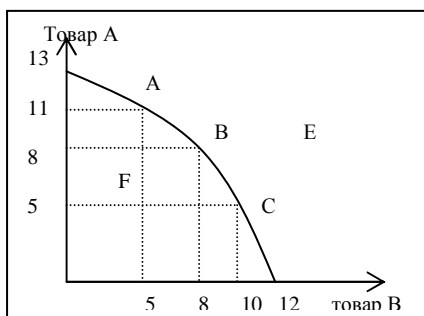
Валовий національний продукт. Валовий внутрішній продукт. Виробництво. Виробнича функція. Екологоефективність. Індекс людського розвитку. Індекс глобалізації. Загальна структура продуктивних сил суспільства. Загальна структура виробничих відносин. Засоби виробництва. Засоби праці. Земля. Капітал. Кінцевий продукт. Людський фактор. Матеріаловіддача. Матеріалоємність. Обмін. Організаційно-економічні відносини. Показники економічної ефективності виробництва. Показники соціальної ефективності виробництва. Праця. Предмети праці. Продуктивність праці. Розподіл. Робоча сила. Споживання. Соціально-економічні відносини. Сукупний суспільний продукт. Теорія факторів виробництва. Техніко-економічні відносини. Фактори ефективності виробництва. Фондовіддача. Фондоємність.

Практична частина заняття

Задачі

Задача 1. Визначте показники продуктивності праці (ПП), фондovіддачі (ФВ), фондомісткості (ФМ), фондоозброєності (ФО), матеріаломісткості (ММ), матеріаловіддачі (МВ), рентабельності (Р), якщо:

- обсяг реалізованої продукції (П) – 1000 грн.
- вартість основних фондів (ОФ) – 600 грн.
- вартість сировини й матеріалів (М) – 200 грн.
- собівартість продукції (СС) – 900 грн.
- кількість працівників (К) – 20 осіб.

Задача 2. Крива виробничих можливостей (КВМ) характеризує максимально можливі обсяги виробництва товарів А і В при повному використанні економічних ресурсів. Якими будуть витрати втрачених можливостей при виробництві 11 одиниць товару А і 5 одиниць товару В. Що можна сказати про КВМ і про виробництво, що відповідає точкам Е, F?

Задача 3. Вартість виробленої продукції складає 2 000 гр.од, вартість основних фондів, за допомогою яких вона вироблена – 5 000 гр.од., вартість використаних матеріалів – 1000 гр.од. Розрахуйте значення показників фондівіддачі та фондомісткості.

Тестові завдання

I. Виберіть правильну відповідь.

Завдання 1. Вартість виробленої продукції складає 1 000 гр. од. вартість основних фондів, за допомогою яких вона вироблена – 2 000 гр. од. вартість використаних матеріалів – 400 гр. од. Який варіант значення показників фондівіддачі та фондомісткості є правильним?

- А. Фондовіддача – 2 гр. од./гр. од.; фондомісткість – 5 гр. од./гр. од.
- Б. Фондовіддача – 0,5 гр. од./гр. од.; фондомісткість – 1 гр. од./гр. од.
- В. Фондовіддача – 3000 гр. од.; фондомісткість – 2000 гр. од.
- Г. Значення показників фондівіддачі та фондомісткості визначити неможливо.

Завдання 2. Який пункт є зайвим при визначенні засобів виробництва?

- А. Засоби праці.
- Б. Предмети праці.
- В. Робоча сила.
- Г. Умови праці.

Завдання 3. Процес збільшення масштабів за рахунок об'єднання раніше незалежних капіталів - це:

- А. Комбінування.
- Б. Кооперація.
- В. Централізація.
- Г. Концентрація.

Завдання 4. Матеріалоемність є підсумком відношення:

- А. Обсягів виробництва до вартості сировини й матеріалів.
- Б. Вартості сировини й матеріалів до обсягу виробництва.
- В. Вартості основних фондів до вартості сировини й матеріалів.
- Г. Вартості сировини й матеріалів до вартості основних фондів.

Завдання 5. За теорією факторів виробництва доходом власника капіталу є:

- А. Зарплата.
- Б. Відсоток.
- В. Рента.
- Г. Прибуток.

Завдання 6. Показник екологоефективності характеризує ефективність природокористування і визначається за формулою:

- А. $E = M : П.$
- Б. $E = П : Ф.$
- В. $E = НД : Вн,$
- Г. $E = E_0 - (A + B + C).$

Д. Усі відповіді не правильні.

Завдання 7. Ефективність використання сировини й матеріалів вимірюють за

допомогою показника матеріалоемності й визначається за формулою:

А. $ME = M : П.$

Б. $ME = П : Ф.$

В. $ME = НД : Вн.$

Г. $ME = E_0 - (A+B+C).$

Г. Усі відповіді неправильні.

Завдання 8. Продуктивність (ефективність) праці визначається за формулою:

А. $Пр. тр. = M : П.$

Б. $Пр. тр. = П : Ф.$

В. $Пр. тр. = П : K_c.$

Г. $Пр. тр. = E_0 - (A+B+C).$

Завдання 9. Ефективність основних фондів вимірюється за допомогою показників фондівіддачі, яка визначається за формулою:

А. $ФВ = M : П.$

Б. $ФВ = П : Ф.$

В. $ФВ = П : K_c.$

Г. $ФВ = E_0 - (A + B + C).$

Завдання 10. Економічне зростання графічно можна проілюструвати:

А. Рухом від однієї точки до іншої кривою виробничих можливостей (КВМ).

Б. Рухом від однієї точки до іншої за межами КВМ.

В. Переміщенням КВМ ліворуч.

Г. Переміщенням КВМ праворуч.

Г. Усі відповіді неправильні.

Завдання 11. Єдність умов, засобів і предметів праці має назву:

А. Виробничі відносини.

Б. Засоби виробництва.

В. Продуктивні сили.

II. Заповнити пропуски у визначеннях необхідними словами та формулами

Завдання 1. Виробництво як безперервний процес, що постійно повторюється, має назву _____.

Завдання 2. Ефективність виробництва – це співвідношення _____ і витрат.

Завдання 3. Продуктивні сили — це сукупність _____ виробництва, _____ з їхніми фізичними й розумовими здібностями, науки, технологій, інформації, методів _____ та управління виробництвом, що забезпечують створення _____ і духовних благ, необхідних для задоволення _____ людей.

Завдання 4. Техніко-економічні й організаційно-економічні відносини відображають систему відносин «людина – _____».

Завдання 5. Суспільне виробництво – це сукупна організована _____ людей, що пов'язана з _____ сировини й сил природи з метою _____ і нематеріальних благ, які необхідні для існування й розвитку _____.

Завдання 6. Соціально-економічні відносини відображають систему відносин «людина – _____».

Завдання 7. Економічні відносини — це відносини між _____ з приводу _____, розподілу, _____ і споживання матеріальних та нематеріальних благ.

Питання для самопідготовки

1. Розкрийте сутність виробництва та взаємозв'язок між працею і виробництвом.
2. Матеріальне та нематеріальне виробництво, їхня сутність і взаємозв'язок.
3. Абсолютна та відносна обмеженість (рідкісність) ресурсів. Межа економічних можливостей.
4. Економічний вибір. Крива виробничих можливостей.
5. Натуральна форми господарства та причини й умови, на базі яких здійснився перехід до товарної форми виробництва.
6. Товарне виробництво як основа ринкової економіки та його роль в економічному розвитку суспільства.

Тема 4. Теорія товару та грошей

Зміст теоретичної частини заняття

1. Товар і його властивості. Вартість.
2. Теорії вартості: трудова, маржиналістська та неокласична.
3. Теоретичні концепції виникнення та сутність грошей.
4. Функції грошей.
5. Обіг готівкових і безготівкових грошей. Сучасні зміни у грошовому обігу. Закон грошового обігу.
6. Інфляція, її сутність і причини. Темпи інфляції. Види інфляції. Соціально-економічні наслідки інфляції.

Опорні поняття

Абстрактна праця. Банкнота. Бартерний обмін. Валютний курс. Вартість товару. Вексель. Гроші як економічна категорія. Грошова маса. Грошовий ринок. Гроші як засіб обігу. Гроші як засіб платежу. Гроші як засіб заощадження. Гроші як міра вартості. Девальвація. Державна теорія грошей. Дефляція. Еволюційна концепція грошей. Емісія грошей. Загальна форма вартості. Закон вартості. Закон грошового обігу. Закон економії часу. Золотий паритет. Інфляція. Конкретна праця. Кредитні гроші. Натуральне господарство. Нуліфікація. Паперові гроші. Проста (випадкова) форма вартості. Раціоналістична теорія грошей. Розгорнута форма вартості. Споживна вартість товару. Світові гроші. Система золотого стандарту. Товар. Товарне виробництво. Теорія витрат виробництва. Теорія еволюційного походження грошей. Функції грошей. Функціоналістична концепція грошей.

Практична частина заняття

Задачі

Задача 1. Розрахуйте обсяг грошової маси, необхідної для обігу, якщо

швидкість обігу грошової одиниці – 3, фізичний обсяг товарів – 4 одиниці, а середня ціна – 8 гр. од. за одиницю товару.

Задача 2. Розрахуйте кількість грошей, необхідну для обігу, якщо швидкість обігу грошової одиниці становить 4 оберти, середня ціна товару – 10 гр. од., фізичний обсяг реалізованої продукції – 150 одиниць, вартість товарів, цього року проданих у кредит, – 800 гр. од., сума повернутих кредитів минулих років – 600 гр. од., взаємопогашені платежі – 200 гр. од.

Задача 3. Виходячи з рівняння $M \cdot V = P \cdot Q$, визначити обсяг грошової маси, якщо грошова одиниця робить у середньому 4 оберти на рік, середня ціна складає 200 гр. од., а умовний фізичний обсяг національного виробництва становить 500 млн. одиниць.

Задача 4. Сума цін товарів, що знаходяться в обігу, складає 300 тис. гр. од., сума цін товарів, проданих у кредит, – 200 тис. гр. од., сума цін товарів, термін сплати по яких наступив, – 10 тис. гр. од., а взаємопогашені платежі – 15 тис. гр. од. Одна грошова одиниця здійснює в середньому 25 обертів на рік. Визначте кількість грошей, необхідних для обігу. Поясніть, що відбудеться в економіці, якщо в обіг буде випущено 15 тис. гр. од.

Тестові завдання

I. Виберіть правильну відповідь

Завдання 1. Розрахуйте обсяг грошової маси, необхідної для обігу, якщо швидкість обігу грошової одиниці – 3, фізичний обсяг товарів – 4 одиниці, а середня ціна – 8 гр. од. за одиницю товару:

- А. 1,5 гр. од.
- Б. 6,0 гр. од.
- В. 10,7 гр. од.
- Г. 96,0 гр. од.

Завдання 2. Яка ознака є головною, відмінною рисою натурального господарства?

- А. Наявність суспільного поділу праці.
- Б. Вільний вибір виробником напрямку діяльності.
- В. Споживання життєвих засобів усередині господарської одиниці, де вони були створені.

Завдання 3. Що є вигідною об'єктивною основою, на якій постає економічна відособленість виробників?

- А. Соціально-економічна неоднорідність праці.
- Б. Територіальне розосередження виробників.
- В. Приватна власність на засоби виробництва.

Завдання 4. Яке з положень є визначенням товарного виробництва?

- А. Це процес перетворення людиною речовини природи з метою одержання необхідних життєвих засобів.
- Б. Це організація суспільного господарства, за якою господарюючі суб'єкти виробляють необхідні суспільству продукти й послуги.
- В. Це організація суспільного господарства, у якої відокремлені виробники

виробляють продукти й послуги для обміну, продажу.

Завдання 5. Які ознаки характеризують безпосередньо суспільну форму виробництва?

- А. Високий рівень автоматизації виробництва та збільшення власності.
- Б. Майнова відповідальність виробників за результати господарювання.
- В. Високий рівень розвитку одиничного поділу праці, високий ступінь організації виробництва.

Завдання 6. Яке з визначень правильно розкриває сутність товару як економічної категорії?

- А. Це річ або послуга, створена працею людини.
- Б. Це продукт праці, створений виробником для задоволення певних виробничих або особистих потреб.
- В. Це продукт праці, створений виробником для продажу.

Завдання 7. Яке з визначень розкриває сутність споживчої вартості товару?

- А. Це сукупність споживчих властивостей виробу.
- Б. Це здатність виробу задовольняти певну потребу виробника.
- В. Це здатність виробу задовольняти певну потребу інших людей, покупців.

Завдання 8. Яке з визначень розкриває сутність товару?

- А. Це матеріальні витрати на виготовлення товару.
- Б. Це витрачена праця виробника на виготовлення товару.
- В. Це суспільна праця, утілена в товарі.

Завдання 9. Що є зовнішньою формою вияву вартості товару?

- А. Споживчі властивості товару.
- Б. Мінова цінність.
- В. Визначена виробником ціна продажу товару.

Завдання 10. Чим визначається кількісний аспект вартості товару?

- А. Оцінкою вартості товару виробником.
- Б. Відношенням величини втіленої в товарі суспільної праці до суспільної корисності цього товару.
- В. Споживчими властивостями товару, ступенем його важливості для життєдіяльності людини.

Завдання 11. Натуральне господарство не спирається на:

- А. Внутрішнє споживання продукції.
- Б. Безкоштовне привласнення.
- В. Розвинений поділ праці.
- Г. Відірваність суб'єктів.

Завдання 12. Витрати суспільнонеобхідної праці визначають величину:

- А. Вартості.
- Б. Мінової вартості.
- В. Споживної вартості.
- Г. Конкретної вартості.

Завдання 13. Яка назва форми вартості при обміні великої кількості продуктів на єдиний товарний еквівалент:

- А. Грошова.

- Б. Загальна.
- В. Повна.
- Г. Проста.

Завдання 14. Нестійке монополістичне об'єднання без визначення домінуючого товару має назву:

- А. Конгломерат.
- Б. Концерн.
- В. Синдикат.
- Г. Трест.

Завдання 15. Необхідність обміну товарів, які еквівалентні за вартістю, описує закон:

- А. Економії робочого часу.
- Б. Попиту.
- В. Вартості.
- Г. Пропозиції.

Завдання 16. Теорія, що обмежує значення грошей статистичним впливом на ціни, має назву:

- А. Еволюційна.
- Б. Кількісна.
- В. Номіналістична.
- Г. Раціоналістична.

Завдання 17. Функція грошей при розриві в часі актів купівлі та продажу має назву:

- А. Засіб нагромадження.
- Б. Засіб обігу.
- В. Засіб платежу.
- Г. Міра вартості.

Завдання 18. Що таке інфляція?

- А. Це різке підвищення цін.
- Б. Це підвищення цін на всі види товарів і послуг.
- В. Це знецінення грошей унаслідок перевищення кількості грошових знаків, що перебувають в обігу.

Завдання 19. Які основні причини інфляції в Україні?

- А. Глибока деформація основних пропорцій у народному господарстві.
- Б. Надмірна мілітаризація економіки.
- В. Монополізація економіки.
- Г. Витрати на підтримку нерентабельних підприємств.

Завдання 20. Який вид інфляції існував в Україні у першій половині 90-х років?

- А. Інфляція попиту.
- Б. Інфляція пропозиції.
- В. Інфляція попиту і пропозиції.

Завдання 21. Існує три види інфляції (зазначте два інші):

- А. Повзуча.
- Б. _____.

В. _____.

Завдання 22. Які основні наслідки інфляції? Продовжіть їхній перелік:

А. Дезорганізовує господарські зв'язки;

Б. _____.

В. _____.

Г. _____.

Г. _____.

Завдання 23. Яку назву має процес повернення до попередньої купівельної сили грошових знаків?

А. Нуліфікація.

Б. Ревалоризація.

В. Девальвація.

Завдання 24. Який вид грошей є повноцінним?

А. Золоті монети.

Б. Будь – які монети.

В. Гроші, суспільна вартість яких гарантується державою.

Завдання 25. Чим визначається номінальна вартість монет?

А. Вартістю металу, із якого вони виготовлені.

Б. Ринковою ціною металу.

В. Повною вартістю витрат на їхнє виробництво.

Завдання 26. Яка характеристика сучасної грошової системи неправильна?

А. Ця система базується на кредитно-паперових грошах.

Б. Для неї характерне незначне регулювання державою грошового обігу.

В. Для неї характерний широкий розвиток безготівкового обігу.

Завдання 27. Кількісне рівняння обігу не містить:

А. Кількість грошей в обігу.

Б. Швидкість обігу грошей.

В. Рівня цін.

Г. Номінальної процентної ставки.

Г. Обсягу національного продукту в реальному вираженні.

Завдання 28. Якщо гроші для угод обертаються п'ять разів на рік, то кількість грошей, яка обслуговує обмін, на яку висувається попит :

А. У 5 разів більша за номінальний обсягу ВВП.

Б. Становить 20 % від номінального ВВП.

В. Дорівнює співвідношенню 5 до номінального ВВП.

Г. Дорівнює співвідношенню 20 % до номінального ВВП.

Г. Дорівнює співвідношенню 20 % до 5.

Завдання 29. Розрахуйте обсяг грошової маси, якщо: агрегат $M_0 = 52$ млрд. гр. од., агрегат $M_1 = 121$ млрд. гр. од., агрегат $M_2 = 380$ млрд. гр. од.:

А. 380 млрд. гр. од.

Б. 320 млрд. гр. од.

В. 280 млрд. гр. од.

Г. 270 млрд. гр. од.

Завдання 30. Обсяг грошової маси, необхідної для обігу становить 100 гр. од.,

обсяг товару А--25 одиниць, ціна товару--40 гр. од. Обсяг товару В--20 одиниць, його ціна – 35 гр. од. Розрахуйте швидкість обігу грошової одиниці:

- А. 12 обертів за рік.
- Б. 14 обертів за рік.
- В. 15 обертів за рік.
- Г. 17 обертів за рік.

II. Заповнити пропуски у визначеннях необхідними словами та формулами

Завдання 1 Інфляція попиту – це зростання _____ цін, спричинене надлишковими _____.

Завдання 2. Дефляція – це _____ загального _____.

Завдання 3. Інфляція – це усталене _____ рівня _____, яке супроводжується _____ купівельної спроможності _____.

Питання для самопідготовки

1. Розвиток товару й товарного виробництва за сучасних умов.
2. Двоїстий характер праці, що створює товар.
3. Мінова вартість. Споживна вартість та її показники.
4. Порівняльний аналіз затратних і не затратних теорій вартості.
5. Визначте і схарактеризуйте механізм дії закону вартості.
6. Історичний підхід до розгляду функцій грошей.
7. Виникнення й розвиток грошових стосунків.
8. Концепції виникнення грошей.
9. Грошова система.
10. Види грошей: паперові, металеві, кредитні, безготівкові, електронні.
11. Історичний досвід України у створенні національної грошової одиниці.
12. Ціна товару й чинники, що впливають на неї.

ЗМ 2 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Структура змістового модуля

Змістовий модуль 2 включає шість укрупнених елементів (тем):

Тема 5. Теоретичні основи ринкової економіки та її основні елементи.

Тема 6. Підприємство та підприємництво в ринковій економіці.

Тема 7. Капітал підприємства, його кругообіг та обіг.

Тема 8. Капітал сфери обігу.

Тема 9. Ринкові відносини в аграрному секторі.

Тема 10. Доходи населення, їхнє формування та розподіл.

Тема 5. Теоретичні основи ринкової економіки та її основні елементи

Зміст теоретичної частини заняття

1. Теоретичні засади становлення ринкових відносин. Об'єктивні передумови виникнення ринку. Поняття ринок. Риси, структура та функції ринку.
2. Об'єктивна зумовленість та сутність ринкової інфраструктури. Основні суб'єкти ринкової економіки.
3. Сутність попиту і фактори, що його визначають. Закон попиту. Винятки дії закону попиту. Крива попиту.
4. Пропозиція: зміст і фактори, що на неї впливають. Закон пропозиції. Крива пропозиції та її властивості.
5. Ринкова рівновага. Утворення рівноважної ціни та рівноважного обсягу виробництва. Фактори, які впливають на зміну ринкової рівноваги.
6. Сутність ціни. Механізм формування і функції ціни. Види цін. Концепція ціноутворення по Маршалу.
7. Сутність конкуренції. Форми конкуренції. Типи конкурентної поведінки. Функції конкуренції. Методи конкурентної боротьби. Позитивні й негативні наслідки конкуренції.
8. Монополія та типи монополізації. Види монополій. Монопольна влада. Економічні наслідки монополій.
9. Ринок монополістичної конкуренції. Особливості монополістичної конкуренції.
10. Олігополістичний ринок. Сутність олігополії. Олігополія та конкуренція. Олігополія й економічна ефективність.
11. Антимонопольна політика й антимонопольне законодавство. Світовий досвід створення антимонопольного законодавства. Проведення антимонопольної практики. Антимонопольна політика в Україні.

Опорні поняття

Антимонопольна політика. Антимонопольне законодавство. Антимонопольна політика в Україні. Базові елементи ринку. Вільне ціноутворення. Види монополій. Взаємозв'язок попиту та пропозиції. Економічні наслідки монополій. Еластичність попиту. Еластичність пропозиції. Закон попиту. Закон пропозиції. Класифікація ринків. Конкуренція. Кон'юнктура ринку. Критерії та межі монополізації економіки. Методи конкурентної боротьби. Моделі ринків. Монополістична конкуренція. Монополія. Монопольна влада. Негативні наслідки конкуренції. Об'єкти ринкових відносин. Особливості монополістичної конкуренції. Олігополістичний ринок. Олігополія та конкуренція. Олігополія й економічна ефективність. Попит. Пропозиція. Позитивні наслідки конкуренції. Ринок. Рівноважна ціна. Ринкова структура. Суб'єкти ринкових відносин. Сутність конкуренції. Сутність олігополії. Умови функціонування ринку. Типи монополізації. Типи конкурентної поведінки. Функції конкуренції.

Практична частина заняття

Задачі

Задача 1. Знайдіть рівноважні ціну й обсяг продукції аналітично і графічно,

Завдання 3. Ринкова структура зі значною кількістю великих продавців і малою кількістю покупців – це:

- А. Олігопсонія.
- Б. Дуополія.
- В. Поліполія.
- Г. Обмежена монополія.

Завдання 4. Якщо ринок через конкуренцію очищує економічне середовище від неконкурентоспроможних господарств і підтримує найефективніші, то він виконує функцію:

- А. Санації.
- Б. Стимулювання.
- В. Регулювання.
- Г. Алокаційну.

Завдання 5. На ринкову пропозицію безпосередньо не впливають:

- А. Ціни на ресурси.
- Б. Кількість фірм.
- В. Доходи споживачів.
- Г. Зміни технології виробництва.

Завдання 6. Яка з подій не змістить криву попиту на каву:

- А. Збільшення кількості постачальників кави на ринок.
- Б. Підвищення ціни на каву.
- В. Значне зниження цін на чай.
- Г. Підвищення доходів споживачів.

Завдання 7. Яке з наступних тверджень ілюструє закон попиту?

- А. Із підвищенням ціни кави обсяги її покупок скорочуватимуться.
- Б. Зі зростанням доходів споживачі віддадуть перевагу більш дорогим сортам кави.
- В. Зі зниженням ціни кави знизяться й обсяги її споживання.
- Г. Споживачі бажають споживати й готові платити за каву ціну, яка склалася на ринку.

Завдання 8. Ціна товару зросла на 10 %, а обсяг виробництва – на 5 %. Це означає, що пропозиція:

- А. Еластична.
- Б. Нееластична.
- В. Є одиничною.
- Г. Є нескінченно еластичною.

Завдання 9. Міський метрополітен може слугувати прикладом:

- А. Відкритої монополії.
- Б. Чистої монополії.
- В. Природної монополії.
- Г. Монопсонії.

III. Установіть відповідність у вигляді комбінації цифр і букв

Завдання 1

Терміни

- А. Зміна попиту.

- Б. Зміна обсягу попиту.
- В. Зміна пропозиції.
- Г. Зміна обсягу пропозиції.

Визначення

1. Зміна кількості товару, яку виробники спроможні й бажають продати і яка викликана зміною цін на цей товар.
2. Товари, які доправляються на ринок.
3. Зміна кількості товару, яку бажають і мають змогу придбати споживачі та яка пов'язана з дією нецінового фактора.
4. Зміна кількості товару, яку виробники спроможні й бажають продати і яка пов'язана з дією нецінового фактора.
5. Зміна кількості товару, яку споживачі спроможні й бажають придбати та яка зумовлена зміною ціни товару.

IV. Виберіть літеру, яка відповідає правильному варіанту відповіді

Завдання 1

А	Б	В	Г
якщо правильне тільки 1	якщо правильні тільки 1 і 2	якщо правильне тільки 3	якщо правильні усі відповіді

Ринок товару перебуває у стані рівноваги, якщо:

1. Обсяг попиту на товар дорівнює обсягу його пропозиції.
2. На ринку не існує ні надлишку, ні дефіциту товару.
3. За певною ціною плани щодо покупок співпадають і планами продавців щодо продажу.

Завдання 2

А	Б	В	Г
якщо правильне тільки 1	якщо правильне тільки 2	якщо правильне тільки 4	якщо правильні усі відповіді

Зміщення кривої пропозиції борошна праворуч є наслідком:

1. Підвищення ціни борошна.
2. Зниження ціни пшениці.
3. Зменшення кількості виробників борошна.
4. Зростання доходів споживачів.

Завдання 3

А	Б	В	Г
якщо правильне тільки 1	якщо правильне тільки 2	якщо правильне тільки 3	якщо правильні всі відповіді

Джерелом монопольної влади може виступати:

1. Зростаючий ефект масштабу.
2. Розмір ринку.
3. Наявність патентів і ліцензій.

V. Заповніть пропуски у визначеннях необхідними словами

Завдання 1. Монопольна ціна – _____, що _____ до обмеження _____ і _____ прав споживача.

Завдання 2. Природна монополія – тип _____ структури, за якого _____ витрати досягаються під час _____ товару або _____ послуг лише однією фірмою.

Завдання 3. Ринкова структура, до якої входять невеликі фірми, що випускають різноманітну продукцію, вхід і вихід з ринку обмежені лише диференціацією продукту має назву _____ . _____ .

Питання для самопідготовки

1. Ринкова структура. Критерії класифікації ринків та їхня структура.
  2. Основні суб'єкти ринкової економіки.
  3. Держава як суб'єкт ринкового господарства.
  4. Соціально-економічна характеристика елементів ринку та умови їхнього формування в Україні.
  5. Державне регулювання ринкової економіки.
  6. Сутність і закони попиту та пропозиції в ринковій економіці.
  7. Зв'язок між попитом і ціною. Зміщення кривої попиту під впливом дії нецінових факторів.
  8. Зв'язок між пропозицією та ціною. Нецінові фактори зміни пропозиції. Зміщення кривої пропозиції під впливом дії нецінових факторів.
  9. Особливості формування і зміни кривих пропозицій у перехідних економічних системах.
  10. Діалектика залежності попиту і пропозиції.
  11. Сутність і місце конкуренції в ринковій економіці.
  12. Методи конкурентної боротьби.
- Критерії та межі монополізації економіки.
13. Типи монополій.
  14. Особливості монополістичної конкуренції. Недоліки надмірної монополізації економіки.
  15. Особливості функціонування олігополістичного ринку.
  16. Світовий досвід створення антимонопольного законодавства.
  17. Проведення антимонопольної практики.

Тема 6. Підприємство та підприємництво в ринковій економіці

Зміст теоретичної частини заняття

1. Підприємство як суб'єкт економічної системи. Функції підприємства.
2. Організація процесу виробництва. Продукція підприємств та її економічні форми.
3. Види та суб'єкти підприємницької діяльності. Форми підприємництва. Підприємництво і бізнес.
4. Перспектива розвитку підприємництва в Україні.
5. Проблема банкрутства підприємств. Законодавство про банкрутство.

Опорні поняття

Банкрутство. Види підприємницької діяльності. Економічні форми продукції підприємств. Обмеженість ресурсів. Організаційно-правові форми підприємств. Організація процесу виробництва. Підприємство як суб'єкт економічної системи. Продукція підприємств. Соціально-економічна характеристика підприємств. Сутність підприємництва. Умови існування підприємництва. Форми підприємництва. Функції підприємства.

Практична частина заняття

Тестові завдання

I. Чи правильні наступні твердження?

Завдання 1. Метою виробника є максимізація мінімального прибутку.

А. Так.

Б. Ні.

Завдання 2. Миттєвий період відносять до періодів функціонування фірми.

А. Так.

Б. Ні.

Завдання 3. Промисловість відносять до найважливішої галузі матеріального виробництва, у якій створюється національний дохід.

А. Так.

Б. Ні.

Завдання 4. Фірма є економічною формою продукції підприємства.

А. Так.

Б. Ні.

Завдання 5. Спільні підприємства є формою підприємницької діяльності.

А. Так.

Б. Ні.

II. Виберіть правильну відповідь

Завдання 1. Які суб'єкти ринку виступають власниками економічних ресурсів, пропонують на ринку ресурсів фактори виробництва та використовують доходи на придбання споживчих товарів і послуг для задоволення особистих потреб?

А. Підприємці.

Б. Домогосподарства.

В. Фірми.

Г. Держава.

Завдання 2. Процес переведення державних підприємств на комерційні засади господарювання, створення умов для зростання кількості господарюючих суб'єктів – це:

А. Приватизація.

Б. Роздержавлення.

В. Корпоратизація.

Г. Комерціалізація.

Завдання 3. До періодів функціонування фірми не належать:

А. Миттєвий.

Б. Короткостроковий.

В. Поточний.

Г. Довгостроковий.

Завдання 4. Теорії виробництва та споживання є такими, що:

А. Доповнюють одна одну.

- Б. Замінюють одна одну.
- В. Симетричні одна одній.
- Г. Вивчають один об'єкт із різних сторін.

Завдання 5. Укажіть найважливіші галузі матеріального виробництва, у яких створюється національний дохід:

- А. Промисловість.
  - Б. _____ .
  - В. _____ .
  - Г. _____ .
- (зазначте інші)

III. Виберіть літеру, яка відповідає правильному варіанту відповіді

Завдання 1

А	Б	В	Г
якщо правильні тільки 1, 2 і 3	якщо правильні тільки 1 і 2	якщо правильні тільки 2 і 3	якщо правильні всі варіанти

За яких умов діє закон спадної продуктивності фактора виробництва?

1. Інші фактори виробництва залишаються постійними.
2. Рівень технології виробництва не змінюється.
3. Усі одиниці змінного фактора є однорідними.

Питання для самопідготовки

1. Організаційно-правові форми підприємств.
2. Соціально-економічна характеристика підприємств.
3. Сутність підприємництва та умови його існування.
4. Організація процесу виробництва. Обмеженість ресурсів і шляхи її подолання.
5. Продукція підприємств та її економічні форми.
6. Перспектива розвитку підприємництва в Україні.
7. Проблема банкрутства підприємств. Законодавство про банкрутство.

Тема 7. Капітал підприємства, його кругообіг та обіг

Зміст теоретичної частини заняття

1. Сутність капіталу, його матеріально – речовий зміст і соціально – економічна форма. Капітал як фактор виробництва.
2. Структура капіталу та його обіг. Кругообіг капіталу.
3. Промисловий капітал. Стадії кругообігу та функціональні форми промислового капіталу.
4. Основний капітал. Фізичне та моральне зношення основного капіталу. Механізм відтворення основного капіталу. Амортизація. Норма амортизації.
5. Обіговий капітал. Час і швидкість обігу. Фактори, що впливають на швидкість обігу. Оборотні засоби та їхня структура.
6. Показники ефективності використання основного й обігового капіталу. Рентабельність.

Опорні поняття

Амортизація. Амортизаційний фонд. Відтворення основного капіталу. Норма амортизації. Капітал як фактор виробництва. Кругообіг капіталу. Матеріально-речовий зміст капіталу. Моральне зношення основного капіталу. Обіг капіталу. Обіговий капітал. Оборотні засоби. Основний капітал. Показники ефективності використання основного капіталу. Показники ефективності використання обігового капіталу. Промисловий капітал. Рентабельність. Соціально-економічна форма капіталу. Стадії кругообігу промислового капіталу. Сутність капіталу. Структура капіталу. Структура оборотних засобів. Функціональні форми промислового капіталу. Фізичне зношення основного капіталу. Час обігу капіталу. Швидкість обігу капіталу.

Практична частина заняття

Задачі

Задача 1. Авансований капітал склав 2 млн. гр. од., зокрема, основний капітал – 1,8 млн. гр. од., оборотний – 0,2 млн. гр. од. Виторг від реалізації – 1,2 млн. гр. од., термін служби основного капіталу – 5 років, оборотний капітал обертається 3 рази на рік. Знайдіть норму та суму амортизації, собівартість продукції за рік, прибуток, а також рентабельність виробничої діяльності.

Задача 2. Основний капітал склав 6 млн. гр. од., оборотний – 0,4 млн. гр. од. Виторг від реалізації – 3 млн. гр. од., норма амортизації – 12 %, оборотний капітал обертається 5 разів на рік. Ставка податку на прибуток – 20 %, штрафні санкції – 3 тис. гр. од. Знайдіть собівартість продукції за рік, валовий та чистий прибуток, а також рентабельність виробничої діяльності.

Задача 3. Авансований капітал склав 13 млн. гр. од., зокрема, основний капітал – 11 млн. гр. од., оборотний – 2 млн. гр. од. Виторг від реалізації – 10 млн. гр. од., термін служби основного капіталу – 10 років, оборотний капітал обертається 4 рази на рік. Знайдіть норму та суму амортизації, величини собівартості продукції за рік і валового прибутку, а також норму прибутку.

Тестові завдання

I. Виберіть правильну відповідь

Завдання 1. Який капітал зношується морально й фізично?

- А. Постійний.
- Б. Змінний.
- В. Основний.
- Г. Оборотний.

Завдання 2. До ринку факторів виробництва не належить:

- А. Ринок праці.
- Б. Ринок капіталу.
- В. Валютний ринок.
- Г. Ринок землі.

Завдання 3. До основних аспектів капіталу не належить:

- А. Техніко-економічний.
- Б. Організаційно – економічний.

В. Соціально – економічний.

Г. Функціональний.

Завдання 4. Процес послідовного проходження усіх функціональних форм капіталу має назву:

А. Кругооборот капіталу.

Б. Оборот капіталу.

В. Відтворення.

Г. Правильної відповіді немає.

Завдання 5. Самозростаюча авансована вартість, або вкладення, які дають змогу отримати дохід, – це:

А. Гроші.

Б. Додана вартість.

В. Капітал.

Г. Амортизація.

Завдання 6. Якщо процентна ставка становить 10 % , то вартість нинішнього вкладу у 100 грошових одиниць через два роки еквівалентна:

А. 133,1.

Б. 121.

В. 82,64.

Г. 90.

Г. Усі відповіді неправильні.

Завдання 7. Якщо номінальний дохід зріс на 8 %, а рівень цін на 10 %, то реальний дохід:

А. Збільшився на 2 %.

Б. Збільшився на 18 %.

В. Зменшився на 2 %.

Г. Зменшився на 18 %.

Г. Залишився незмінним.

Завдання 7. Вартість товару складає 125 гр. од., норма додаткової вартості дорівнює 50 %, змінний капітал складає 30 гр.од. Розрахуйте норму прибутку, яка становитиме:

А. 12,4 %.

Б. 13,6 %.

В. 14,5 %.

Г. 15,6 %.

Питання для самопідготовки

1. Капітал, його матеріально-речовий зміст і соціально-економічна форма.
2. Структура капіталу та його обіг. Кругообіг промислового капіталу.
3. Основний капітал. Фізичне та моральне зношення основного капіталу.
4. Амортизаційний фонд як одне з джерел відтворення основного капіталу.
5. Нагромадження капіталу.
6. Витрати виробництва і прибуток.
7. Сучасні тенденції розвитку капіталу.
8. Показники ефективності використання основного й обігового капіталу.

Тема 8. Капітал сфери обігу

Зміст теоретичної частини заняття

1. Сфера обігу в ринковій економіці. Виникнення сфери товарного обігу в процесі еволюції товарно-грошових відносин. Сутність, функції та місце сфери обігу в ринковій економіці.
2. Торговельний капітал і його еволюція за сучасних умов. Особливості сфери функціонування торговельного капіталу та його функціональна структура. Торговельний прибуток і його норма.
3. Позиковий капітал як відокремлена частина грошових функціональних форм промислового й торговельного капіталу. Сутність і джерела позичкового капіталу. Норма позичкового процента та його динаміка. Роль процентної ставки.
4. Кредит як форма руху позикового капіталу. Форми кредиту. Роль і функції кредиту в сучасній ринковій економіці.
5. Банківська система як інфраструктурний елемент сучасної ринкової економіки. Банки, їхні види та функції. Позабанківські кредитні заклади.
6. Ринок цінних паперів. Фондова біржа та її функції.

Опорні поняття

Акція. Акціонерно – корпоративний капітал. Аукціон. Аудиторська фірма. Банк. Банківська система. Біржа. Брокерська фірма. Казначейські зобов'язання. Облігації. Ощадні сертифікати. Позабанківські кредитні заклади. Позиковий капітал Ринок цінних паперів. Страхова компанія. Сфера обігу. Торговельний капітал. Торгово – промислова палата. Торговий дім. Товарна біржа. Фондова біржа. Холдингова компанія. Цінні папери. Ярмарок.

Практична частина заняття

Задачі

Задача 1. Виторг від реалізації – 5 млн. гр. од., собівартість продукції – 3,8 млн. гр. од. Ставка податку на прибуток – 20 %, штрафні санкції – 5 тис. гр. од. Знайдіть валовий і чистий прибуток, норму прибутку, а також рентабельність виробничої діяльності.

Задача 2. Розрахуйте курс акцій, якщо у країні ставка відсотка має рівень 10 % річних, а очікувані дивіденди становлять 650 гр. од.

Задача 3. Першого жовтня на фондовій біржі здійснена операція з продажу 20 тис. акцій за ціною 100 гр. од. за акцію на строк до 31 жовтня. За жовтень місяць курс акції підвищився до 120 гр. од. Хто і яку суму виграв (продавець або покупець) у ситуації, що створилася? Розрахуйте ту ж ситуацію, якщо за жовтень місяць курс акції знизився до 90 гр. од.

Тестові завдання

I. Чи правильні наступні твердження ?

Завдання 1. На відміну від номінальної процентної ставки, реальна відсоткова ставка може набувати від'ємного значення.

А. Так.

Б. Ні.

II. Виберіть правильну відповідь

Завдання 1. У першому році рівень цін сталий і номінальна процентна ставка становила 6 % на рік. У другому році темп інфляції становив 3 %, а реальна процентна ставка не змінилася. Якою є номінальна ставка процента у другому році?

- А. Незмінною.
- Б. Зниженою на 3 %.
- В. Зниженою на 6 %.
- Г. Зростаючою на 3%.

Завдання 2. Визначите істотну ознаку товарної біржі:

- А. Акціонерне об'єднання.
- Б. Аукціон.
- В. Організаційно – економічна форма функціонуючого ринку, комерційне підприємство.
- Г. Об'єднання покупців.

Завдання 3. Що таке фондова біржа?

- А. Ринок товарних цінностей, що постійно діє.
- Б. Організаційна форма ринку цінних паперів.
- В. Організаційно оформлений ринок робочої сили.
- Г. Такої біржі не існує.

Завдання 4. Що не належить до цінних паперів?

- А. Zobов'язання держави.
- Б. Акції.
- В. Вексель.
- Г. Немає правильної відповіді.

Завдання 5. Ціною позикового капіталу є:

- А. Дивіденд.
- Б. Відсоток.
- В. Рента.
- Г. Норма очікування прибутку.

Завдання 6. Зниження процентної ставки призведе до:

- А. Зростання попиту на позикові кошти.
- Б. Зростання пропозиції позикових коштів.
- В. Зростання обсягу пропозиції позикових коштів.
- Г. Зростання обсягу попиту на позичкові кошти.

Завдання 7. Чому дорівнює реальна відсоткова ставка, якщо номінальна відсоткова ставка дорівнює 35 %, рівень цін у поточному періоді становлять 121 %, а рівень цін у попередньому періоді – 111 %:

- А. 44 %.
- Б. 35 %.
- В. 26 %.
- Г. 25 %.

Питання для самопідготовки

1. Сфера обігу як сфера функціонування торговельно-мінових і кредитних

відносин, торговельного та позикового капіталу.

2. Особливості сфери функціонування торговельного капіталу та його функціональна структура.

3. Сучасні форми торговельного підприємництва. Товарна біржа. Торгові дома. Інтернет – торгівля у сфері ринкової інфраструктури.

3. Позичковий процент і його джерела.

4. Акціонерно – корпоративний капітал.

5. Цінні папери акціонерних товариств.

6. Акції. Облігації. Казначейські зобов'язання й ощадні сертифікати.

7. Роль процентної ставки. Кредит як форма руху позикового капіталу. Форми кредиту.

Тема 9. Ринкові відносини в аграрному секторі

Зміст теоретичної частини заняття

1. Аграрна сфера виробництва та її особливості. Сутність аграрних відносин. Форми господарювання в сільському господарстві.

2. Рентні відносини. Сутність земельної ренти, її види та механізм створення. Розподіл і використання рентного доходу.

3. Ринок землі. Попит і пропозиція на землю. Ціна землі.

4. Агропромислова інтеграція й агропромисловий комплекс. Механізм реалізації аграрних відносин у сучасних умовах.

5. Державна політика регулювання та підтримки сільськогосподарського виробника.

Опорні поняття

Абсолютна рента. Аграрне виробництво. Аграрні відносини. Агропромисловий комплекс. Диференційна рента I. Диференційна рента II. Земельна рента. Орендна плата. Ринок землі. Ціна землі.

Практична частина заняття

Задачі

Задача 1. Визначити ціну землі (P), якщо рента (R) очікується у розмірі 50 тис. гр. од., а позичковий процент - 5 %.

Тестові завдання

I. Чи правильні наступні твердження?

Завдання 1. Економічна рента вимірює вигоди фірми від найму робітників на конкурентному ринку праці.

А. Так.

Б. Ні.

II. Виберіть правильну відповідь

Завдання 1. Щорічна рента, яку отримує власник землі, становить 50 тис. гр. од. Ставка позикового відсотка становить 20 % річних. Ціна цієї ділянки землі становить:

А. 10 тис. гр. од.

Б. 250 тис. гр. од.

В. 500 тис. гр. од.

Г. 1000 тис. гр. од.

Завдання 2. Суб'єктами аграрних відносин є:

А. Держава.

Б. Сільськогосподарські підприємства.

В. Індивідуальні виробники сільськогосподарської продукції.

Г. Всі відповіді правильні.

Завдання 3. До особливостей сільськогосподарського виробництва не належить:

А. Залежність від природно-кліматичних умов.

Б. Сезонний характер сільськогосподарського виробництва.

В. Уся вироблена сільськогосподарська продукція набуває товарної форми.

Г. Основним засобом виробництва є земля.

Завдання 4. Із переліку визначень земельної ренти виберіть найбільш точне:

А. Це передача частини доходу, створеного землекористувачем, власнику землі.

Б. Це додатковий прибуток.

В. Це орендна плата за користування землею.

Г. Усі відповіді правильні.

Завдання 5. Відмінності в родючості ґрунтів, що обумовлені природними особливостями, та неоднакове місце розташування земельних ділянок визначають існування:

А. Монопольної ренти.

Б. Диференційної ренти І.

В. Диференційної ренти ІІ.

Г. Абсолютної ренти.

Завдання 6. Серед різних форм земельної ренти не існує:

А. Абсолютної.

Б. Монопольної.

В. Відносної.

Г. Диференційної.

Завдання 7. Земельна рента буде зростати, якщо за інших рівних умов:

А. Знизиться ціна землі.

Б. Зросте попит на землю.

В. Скоротиться попит на землю.

Г. Зросте пропозиція землі.

Завдання 8. Разом з земельною ділянкою в оренду було здано приміщення вартістю 600 тис. гр. од., термін служби якого складає 10 років. Відсоткова ставка позикового капіталу 4 %, орендна плата складає 100 тис. гр. од. Розрахуйте величину земельної ренти:

А. 20 тис. гр. од.

Б. 30 тис. гр. од.

В. 16 тис. гр. од.

Г. 60 тис. гр. од.

Завдання 9. Власник землі отримує щорічно 8000 гр. од. ренти. Банк виплачує

вкладникам 4 % річних. Визначте, як зміниться ціна землі, якщо рента збільшиться в 1,2 рази, а банківський відсоток складає 4,5 % річних:

- А. 14444 гр. од.
- Б. 13333 гр. од.
- В. 12222 гр. од.
- Г. 11111 гр.од.

III. Установіть відповідність у вигляді комбінації цифр і букв.

Завдання 1

Терміни

- А. Диференціальна рента.
- Б. Диференціальна рента I за місцем розташування.
- В. Диференціальна рента I за природною родючістю.
- Г. Диференціальна рента II.

Визначення

1. Частина надлишкового продукту у грошовій формі, яка виходить за межі нормальної земельної ренти.
2. Різниця між ринковою ціною та середніми витратами.
3. Рента, отримана внаслідок послідовних вкладень капіталу в одну й ту саму ділянку землі з метою підвищення її родючості.
4. Різниця між величиною додаткового продукту, отриманого на найкращих за природною родючістю ділянках, і величиною додаткового продукту, отриманого на найгірших і середніх за родючістю землях, за умови однакових витрат праці та фізичного капіталу.
5. Різниця між величиною додаткового продукту, отриманого на найкращих за місцем розташування ділянках, і величиною додаткового продукту, отриманого на найгірших і середніх за розташуванням землях, за умови однакових витрат праці та фізичного капіталу.

Питання для самопідготовки

1. Аграрне виробництво й аграрні відносини.
2. Форми господарювання в сільському господарстві: фермерські, кооперативні, державні, змішані.
3. Земельна рента, її сутність, види та механізм утворення.
4. Механізм формування абсолютної ренти.
5. Диференційна рента I та II.
5. Ринок земельних ресурсів. Ціна землі.
6. Агропромислова інтеграція й агропромисловий комплекс.
7. Механізм реалізації аграрних відносин в сучасних умовах.

Тема 10. Доходи населення, їхнє формування та розподіл

Зміст теоретичної частини заняття

1. Доходи, їх види та джерела формування. Сутність та механізм розподілу доходів. Функціональний та персональний розподіл доходів.
2. Форми розподілу доходів.

3. Номінальні та реальні доходи.
4. Диференціація доходів та її межі. Крива Лоренца та коефіцієнт Джині.
5. Соціальні аспекти економічних відносин. Необхідність та сутність системи соціального захисту населення.
6. Державне регулювання розподілу доходів.

Опорні поняття

Бідність. Доходи. Доходи від власності. Державне регулювання розподілу доходів. Заощадження. Заробітна плата. Крива Лоренца. Коефіцієнт Джині. Номінальні доходи. Персональний розподіл доходів. Підприємницький дохід. Прожитковий мінімум. Реальні доходи. Рентні доходи. Сімейні доходи. Системи заробітної плати. Функціональний розподіл доходів. Форми заробітної плати.

Практична частина заняття

Задачі

Задача 1. Номінальна заробітна плата підвищилася за рік на 15 %, ціни на товари та послуги знизилися за рік на 3 %. Знайти, як підвищилася чи знизилася реальна заробітна плата.

Задача 2. Реальна заробітна плата підвищилася за рік на 12 %, ціни на товари та послуги знизилися за рік на 5 %. Знайти, як підвищилася чи знизилася номінальна заробітна плата.

Задача 3. Номінальна заробітна плата підвищилася за рік на 25 %, ціни на товари та послуги підвищилися за рік на 30 %. Знайти, як підвищилася чи знизилася реальна заробітна плата.

Тестові завдання

I. Виберіть правильну відповідь

Завдання 1. Фактичний рівень безробіття збільшився на 2 %. Як змінився обсяг реального ВВП?

- А. Зменшився на 5 %.
- Б. Збільшився на 2 %.
- В. Збільшився на 2 %.
- Г. Не змінився.

Завдання 2. Чисельність наявного населення країни А – 100 тис. осіб, чисельність економічно активного населення – 50 тис. осіб, чисельність офіційно зареєстрованих безробітних – 5 тис. осіб. Кількість зайнятих, що працюють неповний робочий день або неповний робочий тиждень, – 2,5 тис. осіб. Рівень безробіття у країні А становить:

- А. 5 %.
- Б. 10 %.
- В. 7,5 %.
- Г. 15 %.

Завдання 3. Фактичний рівень безробіття збільшився на 3 %. Як змінився обсяг реального ВВП?

- А. Зменшився на 7,5 %.

Б. Збільшився на 7,5 %.

В. Збільшився на 3 %.

Г. Не змінився.

Завдання 4. Номінальна заробітна плата робітника підвищилася на 54 %, ціни зросли на 10 %. Як змінилася реальна заробітна плата робітника?

А. Не змінилася.

Б. Збільшилася на 44 %.

В. Збільшилася на 40 %.

Г. Зменшилася на 44 %.

Завдання 5. До первісних доходів не належить:

А. Рента.

Б. Зарплата.

В. Стипендія.

Г. Відсоток.

Завдання 6. Кількість життєвих благ, яку здатний отримувати споживач, описується рівнем:

А. Отриманих доходів.

Б. Номінальних доходів.

В. Реальних доходів.

Г. Фактичних доходів.

Завдання 7. Теорія загальної рівності в доходах має назву:

А. Егалітарна.

Б. Оптимальна.

В. Роулсіанська.

Г. Утилітарна.

Завдання 8. Крива Лафера відображає зв'язок між:

А. Рівнем цін і обсягом виробництва.

Б. Податковими ставками й доходами державного бюджету.

В. Інфляцією та безробіттям.

Г. Ставкою відсотка й обсягом інвестицій.

Завдання 9. Унаслідок первинного розподілу національний дохід набуває форми доходів у вигляді:

А. Заробітної плати.

Б. _____

В. _____

Г. _____

(назвіть інші)

Завдання 10. Які чинники безпосередньо стимулюють зайнятість робочої сили у країні?

А. Низька заробітна плата.

Б. Розширення виробництва за рахунок екстенсивних факторів.

В. Раціональне використання робочої сили.

Г. Подовження робочого дня на 1 годину.

Завдання 11. Хто регулює розподіл і зайнятість робочої сили в командно-

адміністративній системі?

- А. Біржа праці.
- Б. Державні органи влади.
- В. Ринок.
- Г. Професійні спілки.

Завдання 12. Хто регулює зайнятість і розподіл робочої сили в соціальній ринковій системі?

- А. Держава та її відповідні органи.
- Б. Ринок, біржа праці.
- В. Підприємці та профспілки.
- Г. Політичні партії.

Завдання 13. У чому полягає негативний вплив безробіття на соціально-економічний стан суспільства?

- А. Безробіття – це резерв робочої сили, що використовується для розвитку виробництва.
- Б. Безробіття призводить до соціальної нестабільності у країні.
- В. Наявність на ринку праці безробітних дисциплінує робітників, підвищує ефективність праці.

Завдання 14. Які дії держави в період реформування економіки України сприяють реалізації конституційного права громадян на працю та справедливу винагороду за неї?

- А. Роздержавлення і приватизація.
- Б. Скорочення фінансування й розвитку професійно – технічного навчання.
- В. Сприяння розвитку підприємництва, малого та середнього бізнесу.

Завдання 15. Доходи населення – це:

- А. Підприємницький дохід.
- Б. Державні трансфертні платежі.
- В. Субсидії держави підприємствам.
- Г. Чистий національний дохід.

Завдання 16. Якщо номінальний дохід підвищився на 8 %, а рівень цін виріс на 10 %, то реальний дохід:

- А. Знизився на 18 %.
- Б. Знизився на 2 %.
- В. Збільшився на 2 %.
- Г. Збільшився на 18 %.

Завдання 17. Який пункт є зайвим при визначенні середньодушових доходів населення?

- А. Медіанний.
- Б. Середньоарифметичний.
- В. Модальний.
- Г. Середньгеометричний.

Завдання 18. Розподіл доходів здійснюється:

- А. За тарифною угодою.
- Б. Залежно від переваг домашніх господарств.

В. Відповідно до частки участі чинників виробництва.

Г. Довільним чином.

Завдання 19. Розподіл сумарного доходу населення ілюструє крива:

А. Лаффера.

Б. Лоренца.

В. Джині.

Г. Правильні відповіді Б і В.

Завдання 20. При вирівнюванні доходів у суспільстві коефіцієнт Джині прагне до:

А. 2.

Б. 3.

В. 0.

Г. 1.

Завдання 21. Який із заходів щодо перерозподілу доходів традиційно вживаються урядом для зниження рівня бідності?

А. Професійна освіта.

Б. Індексація доходів.

В. Заморожування зарплати.

Г. Прогресивне оподаткування.

Завдання 22. У державній підтримці в умовах швидкої інфляції понад усе мають потребу:

А. Особи, у яких зростання номінальних доходів відстає від зростання цін.

Б. Особи з фіксованими номінальними доходами.

В. Підприємці, що виробляють споживчі товари, а також розвивають малий і середній бізнес.

Г. Усі відповіді правильні.

Завдання 23. Згідно з класичною теорією підвищення мінімальної зарплати веде до:

А. Зростання доходів населення.

Б. Зростання безробіття.

В. Підвищенню рівня зайнятості.

Г. Немає правильної відповіді.

Завдання 24. Державна політика доходів у країнах з ринковою економікою-це:

А. Підтримка рівної заробітної плати в різних галузях національної економіки.

Б. Перерозподіл доходів через систему податків і соціальних виплат з метою згладжування соціальних відмінностей.

В. Протидія інфляції, вирішення проблем зайнятості й безробіття.

Г. Установлення державного розміру заробітної плати всім категоріям зайнятих.

Завдання 25. Основний механізм соціального захисту працівників в умовах ринкової економіки:

А. Соціальне страхування.

Б. Програми державної допомоги.

В. Негативний прибутковий податок.

Г. Регламентація режиму праці та його оплати.

Завдання 26. Фундаментальна проблема, яку має вирішувати соціальна політика держави, це:

- А. Ефективний розподіл ресурсів.
- Б. Управління доходами.
- В. Гарантія мінімального доходу.
- Г. Економічне зростання.

Завдання 27. Номінальна зарплата протягом певного періоду підвищилася з 400 гр. од. до 800 гр.од., за цей же час ціни збільшились на 500 %. Визначте реальну заробітну плату:

- А. 140 гр. од.
- Б. 160 гр. од.
- В. 180 гр. од.
- Г. 200 гр. од.

Питання для самопідготовки

1. Функціональний і персональний розподіл доходів.
2. Форми розподілу доходів за трудові результати й економічну діяльність.
3. Заробітна плата: сутність, форми та системи заробітної плати.
4. Дохід від кооперативно-колективної та індивідуальної трудової діяльності.
5. Підприємницький дохід. Доходи від власності та рентні доходи.
6. Сімейні доходи, їхня структура та використання. Заощадження як необхідний елемент у структурі сімейних доходів.
7. Рівень та якість життя населення. Прожитковий мінімум. Бідність.
8. Основні елементи механізму соціального захисту.
9. Роль держави в забезпеченні соціального захисту в умовах переходу до ринкової економіки.

ЗМ 3. НАЦІОНАЛЬНА І МІЖНАРОДНА ЕКОНОМІКА В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Структура змістового модуля

Змістовий модуль 3 включає три укрупнені елементи (теми):

Тема 11. Держава та її економічні функції.

Тема 12. Світове господарство і міжнародні економічні відносини.

Тема 13. Економічні аспекти глобальних проблем.

Тема 11. Держава та її економічні функції

Зміст теоретичної частини заняття

1. Необхідність і межі державного регулювання ринкової економіки. Держава як суб'єкт економічної системи.
2. Теоретичні погляди на роль держави в економіці та їхня еволюція.
3. Економічні функції держави. Форми, методи та інструменти державного регулювання економіки.

4. Фінансова система. Сутність і структура фінансової системи.
5. Державний бюджет. Місцеві бюджети. Формування доходів і витрат державних та місцевих бюджетів.
6. Податки. Елементи системи оподаткування. Крива Лаффера. Функції податків: фіскальна, регулююча, стимулююча. Класифікація податків. Бюджетно-податкова система як інструмент економічної політики держави.
7. Необхідність державного регулювання в умовах ринкової економіки. Співвідношення державного і ринкового механізмів регулювання національної економіки.

Опорні поняття

Адміністративні методи державного регулювання. Бюджетний дефіцит. Бюджетно-податкова система регулювання. Грошово-кредитна політика. Децентралізовані фінанси. Державний бюджет. Державні витрати. Державний борг. Держава в командній економіці. Державне управління економікою. Державне регулювання економіки. Економічна політика держави (кейнсіанська, неоліберальна та монетаристська концепції макроекономічної політики). Інструменти державного регулювання. Кейнсіанська модель регулювання економіки. Кредит. Кредитно-банківська система. Методи державного регулювання (правові, економічні методи, прямі та непрямі). Моделі ринку (американська, або ліберальна, німецька, або неоліберальна, англійська, або європейсько-кейнсіанська, японська). Неокласична модель регулювання економіки. Об'єкти державного регулювання. Органи державного регулювання. Принципи фінансової системи. Податки. Податково-бюджетна політика. Функції держави. Форми державного регулювання. Фінансово-кредитне регулювання економіки. Фінанси. Функції фінансів (розподільча, контролююча, стимулююча, фіскальна). Фінансова система. Форми кредиту. Централізовані фінанси.

Практична частина заняття

Тестові завдання

II. Виберіть правильну відповідь

Завдання 1. Концепція функціональних фінансів віддає перевагу:

- А. Зменшенню бюджетного дефіциту.
- Б. Збалансуванню бюджету.
- В. Економічній стабілізації.
- Г. Усі відповіді помилкові.

Завдання 2. До прямих податків не належить:

- А. Податок на спадщину.
- Б. Прибутковий податок.
- В. Податок на золоті вироби.
- Г. Податок із прибутку.

Г. Земельний податок.

Завдання 3. Державний борг – це сума попередніх:

А. Дефіцитів бюджету.

Б. Бюджетних надлишків за вирахуванням дефіцитів бюджету.

В. Державних видатків.

Г. Бюджетних дефіцитів за вирахуванням бюджетних надлишків.

Д. Усі твердження неправильні.

Завдання 4. Функції податків полягають у тому, щоб:

А. Перерозподіляти доходи між різними групами населення.

Б. Збільшувати обсяг коштів, спрямованих на інвестування в національну економіку.

В. Скорочувати кошти, якими розпоряджаються фірми й домогосподарства.

Г. Регулювати грошовий обіг у країні.

Г. Усі твердження правильні.

Завдання 5. Дефіцит державного бюджету може фінансуватися за рахунок:

А. Прибутків ділових підприємств.

Б. Доходів домогосподарств.

В. Додаткової емісії грошей.

Г. Золотовалютних резервів країни.

Г. Усі твердження неправильні.

Завдання 6. До економічних методів державного регулювання належать:

А. Субсидування.

Б. Ліцензування.

В. Зміна податкових ставок.

Г. Установлення фіксованих цін.

Завдання 7. Основними економічними функціями держави в ринковій економіці є:

А. Політика зниження витрат виробництва.

Б. Створення ринкової інфраструктури.

В. Розподіл суспільного продукту.

Г. Політика макроекономічної стабілізації.

Завдання 8. Державне регулювання вирішує проблеми:

А. Досягнення повної зайнятості.

Б. Прискорення економічного зростання.

В. Гарантування економічної безпеки країни.

Г. Усі зазначені проблеми разом.

Завдання 9. До джерел доходів державного бюджету не належать:

А. Податкові надходження.

Б. Державні позики.

В. Засоби від приватизації.

Г. Правильної відповіді немає.

Завдання 10. Перевага доходів державного бюджету над витратами має назву:

А. Баланс.

Б. Дефіцит.

В. Профіцит.

Г. Державний борг.

Завдання 11. Визначте, які з наведених податків і обов'язкових платежів належать до непрямих:

А. Податок на додану вартість.

Б. Податок із прибутку.

В. Податок із доходів фізичних осіб.

Г. Податок із нерухомості.

Завдання 12. Крива Лаффера відображає зв'язок між:

А. Рівнем цін і обсягом виробництва.

Б. Податковими ставками й доходами державного бюджету.

В. Інфляцією та безробіттям.

Г. Ставкою відсотка й обсягом інвестицій.

Завдання 13. Фіскальна політика, що провадиться державними органами управління, впливає:

А. Тільки на підприємства державного сектора економіки.

Б. Тільки на домогосподарства.

В. Тільки на підприємства й домогосподарства.

Г. На всіх макроекономічних суб'єктів.

Завдання 14. Кредит – це:

А. Грошова позика з оплатою відсотка.

Б. Грошова позика з умовою повернення і з оплатою відсотка.

В. Позика у грошовій або товарній формі з умовою повернення й оплатою відсотка.

Г. Усі відповіді правильні.

Завдання 15. До принципів кредитування не належить:

А. Платність.

Б. Обов'язковість повернення.

В. Цільове призначення.

Г. Строковість.

Питання для самопідготовки

1. Теорії державного регулювання економіки.

2. Необхідність державного регулювання ринкової економіки.

3. Місце та роль держави в регулюванні економіки.

4. Взаємозв'язок економічної теорії й економічної політики.

5. Моделі ринку й економічної політики.

6. Основні форми, методи та інструменти політики державного регулювання економіки.

7. Сутність і структура фінансової системи.

8. Державний бюджет, його структура та складники.

9. Податкова система, її сутність, інструменти та механізм дії.

10. Бюджетно-податкова система як інструмент економічної політики держави.

11. Крива Лаффера, її економічна природа.

Тема 12. Світове господарство й міжнародні економічні відносини

Зміст теоретичної частини заняття

1. Сутність та етапи становлення світового господарства. Структура, основні риси та закономірності його розвитку.
2. Інтернаціоналізація господарського життя. Інтеграційні процеси на сучасному етапі. Міжнародна економічна інтеграція. Інтеграційні зв'язки й механізм міжнародного співробітництва.
3. Місце Європейського економічного співтовариства у світовій економіці. Перспективи інтеграції економіки України у світову економічну систему.
4. Міжнародна торгівля та її економічні основи. Міжнародний поділ праці, його принципи та форми.
5. Теорії міжнародної торгівлі. Протекціонізм і вільна торгівля. Митні та немитні засоби регулювання зовнішньої торгівлі.
6. Усесвітній ринок товарів і послуг. Структура світового ринку. Основні тенденції розвитку світового ринку.
7. Міжнародний рух капіталів. Причини, форми вивозу капіталу. Особливості вивозу капіталу на нинішньому етапі розвитку світового господарства. Міжнародні кредити.
8. Міжнародний валютний фонд. Європейський банк реконструкції та розвитку.
9. Міжнародні валютно-фінансові відносини. Зміст і структура світової валютної системи. Валютні ринки. Фіксований і плаваючий курс. Міжнародні валютно-фінансові організації.
10. Міжнародна міграція робочої сили. Сутність і причини міжнародної міграції робочої сили. Основні напрями міграції. Утворення міжнародного ринку робочої сили.

Опорні поняття

Глобалізація. Зовнішньоекономічна політика. Загальноцивілізаційні проблеми людства. Індустріальні країни. Інтернаціоналізація. Інтеграція. Міжнародні економічні відносини. Міжнародний поділ праці. Міжнародна спеціалізація. Міжнародна кооперація. Міграція робочої сили. Протекціонізм. Платіжний баланс. Світове господарство. Структура світового господарства. Світовий ринок. Свобода торгівлі. Світова організація торгівлі. Типи країн. Транснаціональні корпорації. Транснаціональні банки торговий баланс

Практична частина заняття

Тестові завдання

I. Виберіть правильну відповідь

Завдання 1. Що таке «світове господарство»?

- А. Це процес між незалежними країнами.
- Б. Це сукупність національних господарств та економічних зв'язків між ними.
- В. Це сукупність економічних зв'язків між національними державами.

Завдання 2. Чим зумовлена необхідність зв'язків між незалежними країнами?

- А. Прагнення народів вижити в умовах надмірного нарощування ядерних потенціалів.

- Б. Розгортанням науково-технічної революції.
- В. Необхідністю спеціалізації та кооперуванням виробництвом.
- Г. Потребами у взаємному збагаченні культури.

Завдання 3. Із якими формами суспільного поділу праці пов'язаний процес інтернаціоналізації виробництва?

- А. Із переходом від загального до часткового поділу праці.
- Б. Із переходом від часткового до одиничного поділу праці.
- В. Із поглибленням загального поділу праці.

Завдання 5. На якому рівні відбувається тепер частковий поділ праці?

- А. Лише в межах національних країн.
- Б. Лише в міжнародному масштабі.
- В. У межах національних країн і в міжнародному масштабі.

Завдання 6. Країна має порівняльну перевагу у виробництві продукту, якщо:

- А. Виробляє цей продукт з нижчими витратами, ніж інші країни.
- Б. Має перевагу у природно-кліматичних умовах виробництва цього продукту.
- В. Має історичні традиції у виробництві цього продукту.
- Г. Виробляє цей продукт з нижчою альтернативною вартістю, ніж потенційний торговельний партнер.
- Ґ. Усі твердження неправильні.

Завдання 7. Головним чинником поглиблення міжнародного поділу праці нині стає (ють):

- А. Відмінності у ґрунто – кліматичних умовах країн.
- Б. Відмінності у флорі та фауні країн.
- В. Географічне розташування країн.
- Г. Науково-технічні досягнення країн.
- Ґ. Забезпечення країн трудовими ресурсами.

Завдання 8. Абсолютна перевага країни у виробництві певного продукту означає, що ця країна:

- А. Здатна продавати більшу кількість цього продукту на власному ринку, ніж її конкуренти на своїх ринках.
- Б. Має змогу розширити випуск цього продукту.
- В. Має перевагу в забезпеченні ресурсами для виробництва цього продукту.
- Г. Експортує більше цього продукту, ніж її конкуренти.
- Ґ. Усі відповіді неправильні.

Завдання 9. Активне сальдо платіжного балансу збільшиться, якщо у країні:

- А. Знижуються реальні процентні ставки.
- Б. Зростають темпи інфляції.
- В. Підвищуються темпи економічного зростання.
- Г. Відбуваються всі вищезазвані процеси.
- Ґ. Усі твердження неправильні.

Завдання 10. Яка ознака не характеризує сучасну міжнародну валютну систему:

- А. Повна демонетизація золота.
- Б. Ліквідація номінального золотого паритету.
- В. Запровадження фіксованих валютних курсів.

Г. Скасування офіційної ціни на золото.

Г. Розширення кола резервних валют.

Завдання 11. Дефіцит платіжного балансу країни можна профінансувати через:

А. Позики за кордоном.

Б. Використання золотовалютних резервів країни.

В. Девальвацію національної валюти.

Г. Правильні відповіді – А, Б.

Г. Усі відповіді правильні.

Завдання 12. Номінальний курс двох валют за прямим котируванням склав 1:5. Збільшення цін у цій країні – 10 %, в іноземній – 21 %. Реальний курс валют визначається співвідношенням:

А. 1:4.

Б. 1:4,5.

В. 1:2,5.

Г. 1:2.

Д. 1:6.

II. Заповніть пропуски у визначеннях необхідними словами та формулами

Завдання 1. Запишіть формулу, за якою визначається фактичне бюджетне сальдо _____.

III. Виберіть літеру, яка відповідає правильному варіанту відповіді

Завдання 1

А	Б	В	Г
якщо правильні тільки 1, 2	якщо правильне тільки 3	якщо правильні тільки 3, 4	якщо правильні всі варіанти

Зовнішня заборгованість країни – це наслідок:

1. Прямих зовнішніх інвестицій в економіку країни.

2. Продажу матеріальних активів іноземцям.

3. Позичання країною коштів за кордоном.

4. Продажу фінансових активів за кордон.

IV. Установіть відповідність між термінами і наведеними нижче визначеннями

Завдання 1

Терміни

А. Зворотне валютне котирування.

Б. Реальний ефективний валютний курс.

В. Номінальний валютний курс.

Г. Валютний курс за паритетом купівельної спроможності.

Г. Реальний валютний курс.

Д. Пряме валютне котирування.

Визначення:

1. Фактична ринкова величина курсу.

2. Визначення одиниці іноземної валюти в цифрах національної валюти.
3. Визначення одиниці національної валюти в цифрах іноземної валюти.
4. Багатосторонній середньозважений індекс національної валюти з урахуванням валютних курсів основних торговельних партнерів.
5. Фіксована величина курсу.
6. Валютний курс з урахуванням динаміки цін у різних країнах.
7. Співвідношення вартостей стандартного набору споживчого кошику у двох країнах.

Питання для самопідготовки

1. Світове господарство, його структура, основні риси та закономірності розвитку.
2. Основні форми міжнародних економічних відносин і види інтеграційних формувань.
3. Головні інтеграційні угруповання світу. Процеси інтеграції у Європі та її форми.
4. Роль транснаціональних корпорацій в інтернаціоналізації суспільного виробництва.
5. Міжнародна спеціалізація та кооперація виробництва. Особливості поділу праці в сучасних умовах.
6. Методи конкурентної боротьби на світовому ринку.
7. Міжнародні торговельні організації.
8. Наслідки вивозу капіталу. Прямі та портфельні інвестиції.
9. Конвертованість національних валют.
10. Міжнародна валютна система й міжнародні валютно-фінансові та кредитні відносини.
11. Міжнародна міграція капіталу й інвестиційна політика держави.
12. Міграція населення і світовий ринок праці.
13. Проблеми інтеграції економіки України у світове господарство.
14. Зовнішньоекономічна політика держави.
15. Сучасна глобалізація світогосподарських зв'язків і загальноцивілізаційні проблеми людства.

Тема 13. Економічні аспекти глобальних проблем

Зміст теоретичної частини заняття

1. Причини виникнення, сутність і класифікація глобальних проблем. Глобальні проблеми і шляхи їхнього вирішення людством. Сучасні глобальні проблеми.
2. Паливно-енергетична та сировинна проблеми. Екологічна криза та форми її прояву. Демографічні проблеми світу та шляхи їхнього вирішення. Проблема та шляхи скорочення зон зубожіння, голоду і хвороб у світі. Проблеми роззброєння та мирного використання атома.
3. Необхідність і форми міжнародного співробітництва у вирішенні глобальних проблем та розвитку світового господарства.

Опорні поняття

Глобалізація. Глобальні проблеми. Паливно-енергетична проблема. Демографічні проблеми світу. Екологічна криза. Шляхи скорочення зон зубожіння. Проблеми голоду і хвороб у світі. Проблеми роззброєння. Проблема мирного використання атома. Сировинна проблема.

Тестові завдання

I. Виберіть правильну відповідь

Завдання 1. Прогресивна структура світової торгівлі виражається у:

- А. Зниженні питомої ваги послуг.
- Б. Збільшенні частки сировини.
- В. Зростанні частки трудомісткої продукції.
- Г. Зростанні питомої ваги високотехнологічної готової продукції.

Завдання 2. Основна міжнародна організація з регулювання міжнародної торгівлі – це:

- А. ООН.
- Б. НАФТА.
- В. СОТ.
- Г. МВФ.

Завдання 3. Основна мета вивозу капіталу з країни:

- А. Уникнення інфляції у країні.
- Б. Кредитування вивозу товарів і послуг.
- В. Отримання прибутку на вивезений капітал.
- Г. Неспівпадіння попиту і пропозиції на ринку капіталів цієї країни.

Завдання 4. Нові індустріальні країни змогли вирватися вперед за рахунок:

- А. Розширення вивозу сировини.
- Б. Збільшення кількості зайнятих.
- В. Швидкого розвитку високотехнологічного виробництва.
- Г. Зниження ефективності капіталовкладень.

Завдання 5. Міжнародна економічна інтеграція – це:

- А. Посилення взаємозв'язку і взаємозалежності економік окремих країн, вплив міжнародних економічних відносин на національні економіки, участь країн у світовому господарстві.
- Б. Зближення і взаємоприспосовування національних економік, включення їх у єдиний відтворювальний процес в інтернаціональних масштабах.
- В. Посилення взаємозалежності та взаємовпливу різних сфер і процесів світової економіки, що виражається в поступовому перетворенні світового господарства на єдиний ринок товарів, послуг і чинників виробництва.
- Г. Утручання міжнародного капіталу у внутрішні справи слаборозвинених країн.

Завдання 6. Позитивні наслідки глобалізаційних процесів виявляються:

- А. У нерівномірності розподілу переваг від глобалізації з точки зору окремих галузей національної економіки.
- Б. У можливій децентралізації національної економіки.
- В. У можливості переходу контролю над економікою окремих країн від

суверенних урядів в інші руки, зокрема, до сильніших держав, ТНК або міжнародних організацій.

Г. У поглибленні спеціалізації й міжнародного розподілу праці.

Завдання 7. Головним чинником, що зумовив «демографічний вибух» у світі, є:

А. Специфічна суперечлива взаємодія та переплетення прогресу і відсталості у країнах світу, що розвивається.

Б. Зниження дитячої смертності в світі.

В. Розширення масштабів продовольчого постачання населення в країнах, що розвиваються.

Г. Панування традиційних моральних, релігійних та інших уявлень у сфері відтворення населення.

Питання для самопідготовки

1. Глобальні проблеми і шляхи їх вирішення людством.

2. Сучасні глобальні проблеми.

3. Проблема та шляхи скорочення зон зубожіння, голоду і хвороб у світі.

4. Проблеми роззброєння та мирного використання атому та розвитку світового господарства.

2. ТИПОВІ ЗАДАЧІ ТА ЇХНЄ РОЗВ'ЯЗАННЯ

ЗМ 1. Загальні основи соціально – економічного розвитку

Задача 1.

Визначте показники продуктивності праці (ПП), фондівіддачі (ФВ), фондомісткості (ФМ), фондоозброєності (ФО), матеріаломісткості (ММ), матеріаловіддачі (МВ), рентабельності (Р), якщо:

- обсяг реалізованої продукції (П)–1000 гр.од.;
- вартість основних фондів (ОФ)–600 гр.од.;
- вартість сировини й матеріалів (М)–200 гр.од.;
- собівартість продукції (СС)–900 гр.од.;
- кількість працівників (К)–20 осіб.

Розв'язання

$ПП = П : К = 1000 : 20 = 50$ гр.од. вартості продукції на одного працівника.

$ФВ = П : ОФ = 1000 : 600 \approx 1,67$ гр.од. вартості продукції на 1 гр.од. вартості основних фондів.

$ФМ = 1 : ФВ = ОФ : П = 600 : 1000 = 0,6$ гр.од. вартості основних фондів на 1 грн. продукції.

$ФО = ОФ : К = 600 : 20 = 30$ гр.од. вартості основних фондів на 1 працівника.

$ММ = М : П = 200 : 1000 = 0,2$ гр.од. вартості сировини й матеріалів на 1 грн. вартості продукції.

$МВ = 1 : ММ = П : М = 1000 : 200 = 5$ гр.од. вартості продукції на 1 грн. вартості сировини й матеріалів.

$P = \text{Прибуток} : \text{Собівартість} \cdot 100 \% = [(\text{Виторг (обсяг реалізованої продукції) - собівартість}) : \text{Собівартість}] \cdot 100 \% = [1000 - 900] : 900 \cdot 100 \% \approx 11,1\%$.

Задача 2.

Грошова маса – 5 млрд. гр. од.; кількість обертів одиниці – 2; умовний фізичний обсяг виробництва – 100 млн. од. Визначте середню ціну, а також її зміни при зростанні M на 50 % і зниженні Q на 20 %.

Розв'язання

Якщо $M \cdot V = P \cdot Q$, то $P = M \cdot V : Q = 5 \cdot 2 : 0,1 = 100$ гр. од.

Індекс лівої частини рівняння склав 1,5, а індекс другого множника правої частини – 0,8. Ціни змінилися у $1,5 : 0,8 \approx 1,875$ рази, тобто зросли на 87,5 %.

Задача 3.

Дефлятор 2010 року (I_1) – 1,1. Дефлятор 2011 року (I_2) – 1,21.

Визначити середньорічний темп інфляції й кількість років, необхідних для подвоєння цін.

Розв'язання

$T = (I_2 - I_1) : I_1 \cdot 100 \% = (1,21 - 1,1) : 1,1 \cdot 100 \% = 10 \%$.

Кількість років, необхідних для подвоєння цін = $70 : T = 70 : 10 = 7$ років.

Задача 4.

Визначте величини грошових агрегатів M_0 , M_1 , M_2 , M_3 та L , якщо в обігу знаходяться наступні складники (млн. гр. од.):

строкові вклади--300

готівка--150

поточні--500

вклади клієнтів за трастовими операціями--20

державні короткострокові цінні папери--30

Розв'язання:

$M_0 = \text{готівка} = 150$ (млн. гр. од.).

$M_1 = M_0 + \text{поточні депозити} = 150 + 500 = 650$ (млн. гр. од.).

$M_2 = M_1 + \text{строкові вклади} = 650 + 300 = 950$ (млн. гр. од.).

$M_3 = M_2 + \text{вклади клієнтів за трастовими операціями} = 950 + 20 = 970$ (млн. гр. од.).

$L = M_3 + \text{державні короткострокові цінні папери} = 970 + 30 = 1000$ (млн. гр. од.).

ЗМ 2. Теоретичні аспекти розвитку ринкової економіки

Задача 1.

Рівняння попиту має вигляд: $Q_D = 9 - p$, а рівняння пропозиції— $Q_S = 2p - 6$. Визначити рівноважні ціну й обсяг, а також розміри дефіциту й надвиробництва при $p = 4$; $p = 6$.

Розв'язання

У рівновазі величини попиту та пропозиції рівні, тобто $Q_D = Q_S$.

Прирівнюємо праві частини рівнянь:

$9 - p = 2p - 6$.

$3p = 15$.

$P_E = 5$ гр. од. – рівноважна ціна.

Після підстановки 5 у кожне з рівнянь одержуємо $Q_E = 4$ од. товару – рівноважний обсяг.

Якщо $p = 4$, тобто менше рівноважної величини 5, то виникає дефіцит з перевагою величини попиту, тобто $\Delta Q = Q_D - Q_s = Q_D(4) - Q_s(4) = 5 - 2 = 3$.

Якщо $p = 6$, тобто більше рівноважної величини 5, то виникає надвиробництво з перевагою величини пропозиції, тобто

$$\Delta Q = Q_s - Q_D = Q_s(6) - Q_D(6) = 6 - 3 = 3.$$

Задача 2.

Рівняння попиту: має вигляд $Q_D = 9 - p$, а рівняння пропозиції – $Q_s = 2p - 6$.

Визначте: рівноважні ціну й обсяг.

Розв'язання

У рівновазі величини попиту та пропозиції рівні, тобто $Q_D = Q_s$.

Прирівнюємо праві частини рівнянь:

$$9 - p = 2p - 6.$$

$$3p = 15.$$

$$p = 5 \text{ гр. од.} - \text{рівноважна ціна.}$$

Після підстановки 5 у кожне з рівнянь одержуємо $Q = 4$ од. товару – рівноважний обсяг;

Задача 3.

Заповніть таблицю, визначивши відповідні показники.

Q	TC	FC	VC	ATC
0	20			
1	35			
2	47			
3	79			

Розв'язання

FC постійні за будь-якого обсягу, у тому числі при $Q = 0$ (FC завжди дорівнюють 20).

$VC = TC - FC$, тобто VC послідовно рівні: 0; 15; 27; 59.

$ATC = TC : Q = AFC + AVC$, тобто ATC послідовно рівні, починаючи з $Q = 1$ дорівнюють: 35; 23,5; 26,4.

Таким чином, заповнена таблиця виглядає так:

	TC	FC	VC	ATC
0	20	20	0	–
1	35	20	15	35
2	47	20	27	23,5
3	79	20	59	26,4

ЗМ 3. Національна та міжнародна економіка в умовах глобалізації

Задача 1.

Визначте фактичний і природний рівні безробіття, зайнятості та повної зайнятості, якщо населення країни 16 млн. осіб. Чисельність циклічно безробітних – 0,3 млн., фрикційні безробітних – 0,1 млн., структурно безробітних – 0,2 млн. Кількість непрацевдатних і тих, що вибули із складу робочої сили – 4 млн. осіб.

Розв'язання

Рівень безробіття = (Фрикційно безробітні + структурно безробітні + циклічно безробітні) : (Населення країни – непрацевдатні та ті, що вибули з складу робочої сили) • 100 % = (0,1 + 0,2 + 0,3) : (16 – 4) • 100 % = 5 %

Рівень зайнятості = 100 – рівень безробіття = 100 – 5 = 95 %

Природний рівень безробіття = (Фрикційно безробітні + структурно безробітні) : (Населення країни – непрацевдатні та ті, що вибули зі складу робочої сили) • 100 % = (0,1 + 0,2) : (16 – 4) • 100% = 2,5 %

Рівень повної зайнятості = 100 – природний рівень безробіття = 100 – 2,5 = 97,5 %.

Задача 2.

Власник капіталу (10 000 гр. од.) вирішує питання: зберігати далі чи витратити свої заощадження. Якщо вкласти гроші в банк, то через рік можна отримати 12 000 гр. од. Інфляція становить 28%. Чому будуть дорівнювати номінальна та реальна процентні ставки? Щоб ви порадили власникові капіталу, обґрунтуйте свою пораду. Яким чином вплине на вашу пораду збільшення номінальної ставки до 30% при незмінності решти умов.

Розв'язання:

Номінальна ставка $i = (12000 - 10000) : 10000 \cdot 100\% = 20\%$.

Реальна ставка $r = 20 - 28 = -8\%$. Вкладення в банк є нераціональним.

Якщо $i = 30\%$, то $r = 30 - 28 = 2\%$

3. ХАРАКТЕРИСТИКА ТЕСТОВИХ ЗАВДАНЬ: ПРИНЦИПИ ПОБУДОВИ ТА ОЦІНЮВАННЯ

Рейтингова система оцінки знань студентів є частиною нових технологій навчання, яка значною мірою відповідає новим соціально-правовим умовам.

Рейтингова система спрямована на підвищення виховної ролі навчальної дисципліни, вона стимулює самостійну роботу студентів, спонукає їх до ініціативи. Одним із елементів рейтингової системи є тестовий контроль знань, умінь і навичок студентів, який дозволяє ефективно й об'єктивно оцінювати успішність студентів.

Тестовий контроль знань, умінь і навичок студентів дозволяє ефективно й об'єктивно оцінювати успішність студентів. Критерії оцінювання тестових завдань залежать від їхнього типу.

Тестові завдання закритої форми

Тест – завдання закритої форми різняться за принципами побудови і, відповідно, мають різні оцінювальні бали.

Прості альтернативні тест-завдання використовують для грубої перевірки правильності вибору або прийняття рішення у згорнутій формі й передбачають наявність двох варіантів організації відповіді типу «так–ні»; «правильно–неправильно» тощо. *Оцінюються в 1 бал.*

Тест – завдання з простим множинним вибором за принципом класифікації використовують тоді, коли кількість можливих варіантів відповідей менша трьох, але відповідь більш складна, ніж відповідь типу «так–ні». Їх доцільно використовувати під час перевірки умінь вільно орієнтуватися у групі схожих понять, явищ, процесів тощо. *Оцінюються у 2 бали.*

Тестові завдання з множинним вибором за принципом кумуляції доцільно використовувати для перевірки повноти знань і умінь. Запитальна частина таких завдань переважно має порівняльний зміст: одна з декількох відповідей має бути найкращою, можливо правильною, найбільш правильною, найбільш повною, що частіше трапляється. У зв'язку з цим у запитальній частині завдань використовують вирази типу «здебільшого», «зазвичай», «переважно» «головна причина», «найчастіше», «найчастіше». *Оцінюються в 2 бали.*

Тестові завдання з множинним вибором за принципом циклічності використовуються для перевірки знань та умінь, якщо відповіді побудовані за принципом циклічності. *Оцінюються у 2 бали.*

Тестові завдання за принципом подвійної альтернативи передбачають, що після запитання, яке є незакінченим твердженням, фрагментом, ситуацією тощо, подається п'ять (два, три,...) відповідей і серед них необхідно обрати одну найбільш правильну (найповнішу) відповідь. *Оцінюються у 2 бали.*

Тестові завдання на відповідність (на асоціативні зв'язки) дають можливість установити знання фактів, взаємозв'язків і знання термінології, позначень, методик тощо. *Оцінюються у 2 бали за одну правильну відповідь.*

Тестові завдання на порівняння і протиставлення (на аналіз взаємозв'язку) рекомендуються для перевірки умінь виявляти розпізнавальні ознаки різних явищ, ситуацій тощо. Виконання таких завдань передбачає аналіз запропонованого матеріалу, його синтез і вміння зробити висновки. У разі аналізу запропонований для тестування матеріал поділяється на окремі частини, і визначаються їхні взаємовідносини; у разі синтезу – окремі частини або елементи запропонованого матеріалу поєднуються в одне ціле. *Оцінюються в 5 балів.*

Тестові завдання побудовані за принципом запитань із множинними відповідями. Тестові завдання з множинними відповідями «правильно–неправильно» використовуються в ситуаціях, коли відповіді або рішення можуть бути тільки правильними або неправильними, не мають жодних відтінків і є категоричними. Крім того, досить часто на запропоновані запитання існує декілька правильних відповідей. У такому разі вважається, що тестується глибина знань, розуміння різних аспектів явищ, процесів тощо.

Завдання цього типу містять основу, до якої здебільшого пропонується чотири

пронумеровані відповіді. Така основа може подаватися у формі твердження, фрагмента тексту, ілюстрації тощо. Відповіді мають бути тільки правильними або тільки неправильними (на відміну від ТЗ з однією найбільш правильною відповіддю). В інструкції наведено правило вибору відповіді. *Оцінюються в 5 балів.* Тестові завдання на визначення причинної залежності використовуються з метою перевірки розуміння певної причинової залежності між двома явищами. Запитання складається так, що кожне з двох тверджень, пов'язаних сполучником «тому, що», є повним і чітко сформульованим реченням. При виконанні такого завдання спочатку необхідно визначити правильне чи неправильне кожне з двох тверджень окремо, а тільки потім, якщо обидва твердження правильні, визначити правильна чи неправильна причинова залежність між ними. *Оцінюються такі тест завдання в 5 балів.*

Тест-задачі передбачають перевірку навичок практичного застосування теоретичних знань, уміння робити економічні висновки і прогнози щодо діяльності економічних суб'єктів у певних виробничих ситуаціях. *Оцінюються в 5 балів.*

Графічні завдання передбачають перевірку навичок графічного мислення та вміння образно виявляти ту чи іншу вербальну ситуацію. *Оцінюються залежно від складності завдання (графіка) від 3 до 7 балів.*

Тестові завдання відкритого типу

Тестові завдання відкритого типу передбачають вільні відповіді. Вони не мають запропонованих варіантів відповідей і використовуються для виявлення знань термінів, визначень, понять тощо. За змістом тестові завдання відкритого типу становлять твердження з невідомою змінною. *Оцінюються – в 1 бал одне правильно вставлене слово, позначення, показник тощо. При написанні формул 3–5 балів залежно від складності формул.*

Розв'язання задач

Передбачає перевірку навичок практичного застосування теоретичних знань, уміння робити економічні висновки та прогнози щодо діяльності економічних суб'єктів у певних виробничих ситуаціях. *Оцінюються такі завдання від 5 до 10 балів залежно від складності задачі.*

4. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ТА ЗАВДАННЯ ДЛЯ РОЗРАХУНКОВО-ГРАФІЧНИХ РОБІТ

Підготовка до виконання розрахунково–графічної роботи (далі РГР) розпочинається з добору й вивчення літературних джерел і складання бібліографії. Методика опрацювання літератури залежить від характеру досліджуваної проблеми та індивідуальних особливостей студента. Спочатку доцільно ознайомитися з основними джерелами (підручники, монографії, теоретичні статті).

Попереднє вивчення літературних джерел є підґрунтям для складання плану РГР, який має включати вступ, теоретичну частину, яка дає змогу розкрити тему, здійснити відповідні розрахунки, зробити висновки й обґрунтувати їх.

Написання тексту РГР виконують шляхом систематизації й обробки зібраних матеріалів за кожним розділом. На цьому етапі потрібно узагальнити теоретичні положення, виконуючи певні розрахунки, обґрунтувати висновки та пропозиції, розробити ілюстративний матеріал. Чернетковий варіант роботи бажано надати науковому керівникові з метою узгодження змісту окремих розділів. Після необхідних доповнень та уточнень студент здійснює остаточне оформлення тексту.

Розрахунково–графічна робота мусить мати чітку логічну побудову з відповідними складниками. У *вступі* розкривають актуальність теми, оцінюють сучасний стан досліджуваної проблеми з посиланням на певні літературні джерела, визначають мету та завдання, об'єкт і методи дослідження, описують структуру роботи. *Теоретичну частину* роботи зазвичай присвячують теоретико-методологічним питанням з досліджуваної теми, питанням аналізу досліджуваної проблеми. *Практична частина* передбачає відповідні розрахунки за певною методикою, обґрунтування висновків і пропозицій щодо вивченої проблеми мікроекономічного аналізу.

У *висновках* стисло підсумовують результати дослідження. Тут містяться висновки і пропозиції, що показують, якою мірою досягнута мета дослідження і вирішені завдання, зазначені у *вступі*.

Текст роботи має розміщуватися з одного боку аркуша. Шрифт – Times New Roman. Розмір шрифту – 14, відступ з усіх боків – 2 см, міжрядковий інтервал – 1,5. Роботу комплектують у такій послідовності: титульний аркуш, зміст, вступ, теоретична частина, розрахункова (практична) частина, висновки, список джерел, додатки (у разі потреби).

Нумерація сторінок має бути наскрізною: номер сторінки проставляють арабськими цифрами знизу по центру, на титульному аркуші (перша сторінка роботи) номер сторінки не ставлять.

Матеріали таблиць, графіків тощо потрібно обов'язково коментувати.

У тексті обов'язково мають бути зроблені посилання на джерела, з яких запозичені цифрова інформація, цитати, визначення, графіки, формули, наведені в курсовій роботі. Посилання на джерела рекомендується оформлювати у квадратних дужках із зазначенням сторінок. наприклад: [4, с. 54].

Розрахунково-графічна робота має бути подана на кафедру у визначений термін. Роботу попередньо розглядає викладач (керівник практичних занять у відповідній академічній групі), який у рецензії приймає рішення щодо допущення її до захисту. Під час підготовки до захисту роботи студентові необхідно ознайомитися з рецензією викладача й відповідно відреагувати на зауваження та рекомендації.

Захист розрахунково-графічної роботи здійснюється за графіком. Під час захисту РГР студент має розкрити основний зміст роботи, обґрунтувати свої висновки і пропозиції, відповісти на запитання.

За результатами захисту розрахунково–графічної роботи студент отримує оцінку, яка враховує якість підготовки, теоретичний рівень, ступінь самостійного висвітлення проблеми РГР, оформлення й обґрунтування висновків.

Захист і оцінка розрахунково – графічної роботи з мікроекономіки – це певний підсумок самостійної роботи студента, свідчення його здатності до самоорганізації. За час виконання письмової роботи студент набуває навички самостійного пошуку необхідного інформаційного матеріалу за визначеними літературними джерелами. Він має можливість оцінити свої наукові здібності, зробити висновки стосовно своїх теоретичних економічних переконань.

**Завдання для розрахунково – графічних робіт з дисципліни
«Основи економічної теорії»**

РОЗРАХУНКОВО – ГРАФІЧНА РОБОТА З ОСНОВ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Варіант 1

Теоретичні завдання

1. Зародження та етапи становлення економічної теорії як науки. Евалюція визначення предмета економічної теорії.
2. Сутність та етапи становлення світового господарства.

Практичні завдання

Завдання 1. У таблиці представлений обсяг попиту на товар при різних рівнях ціни.

Ціна за одиницю (гр. од.)	Обсяг попиту (тис. од.)	Обсяг пропозиції (тис. од.)	Рівноважний обсяг (тис. од.)
7	10	80	
6	20	70	
5	30	60	
4	40	40	
3	50	20	
2	60	10	
1	70	0	

а) Визначте рівноважний обсяг і рівноважну ціну; отриманий результат занесіть у таблицю.

б) Побудуйте графіки попиту і пропозиції. Проаналізуйте отриманий результат.

Завдання 2. Номінальна заробітна плата за рік зросла на 15 %, ціни на товари і послуги знизилися за рік на 3 %. Визначте, як збільшилася або знизилася реальна заробітна плата

РОЗРАХУНКОВО – ГРАФІЧНА РОБОТА З ОСНОВ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Варіант 2

Теоретичні завдання

1. Аналіз спеціальних і загально-наукових методів пізнання соціально–

економічних процесів.

2. Міжнародна економічна інтеграція. Інтеграційні процеси на сучасному етапі. Основні форми міжнародних відносин та види інтеграційних формувань.

Практичні завдання

Завдання 1. Знайдіть рівноважну ціну й рівноважний обсяг продукції всіма можливими способами, якщо функції попиту і пропозиції мають вигляд:

$Q_s = 3p + 35$; $Q_d = 47 - p$. Проаналізуйте отриманий результат вербально, аналітично та графічно. Як зміниться ситуація на ринку даного товару, якщо рівноважна ціна зросте на 10 %, або знизиться на 5 % (вербальний, аналітичний, графічний аналізи).

Завдання 2. Вартість виробленої продукції складає 24 000 гр. од., вартість основних фондів, за допомогою яких вона вироблена – 1800 гр. од.

Розрахуйте величини фондівіддачі та фондомісткості, проаналізуйте отримані результати.

РОЗРАХУНКОВО–ГРАФІЧНА РОБОТА З ОСНОВ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Варіант 3

Теоретичні завдання

1. Економічні потреби, їхня сутність та структура. Піраміда Маслоу. Економічні

інтереси: сутність, структура, класифікація. Інтереси й потреби: діалектика взаємозв'язку.

2. Міжнародний поділ праці, його принципи та форми. Особливості поділу праці в сучасних умовах. Теорії міжнародної торгівлі. Протекціонізм і вільна торгівля.

Практичні завдання

Завдання 1. Розрахуйте кількість грошей, необхідних для обертання, якщо швидкість обертання грошової одиниці складає 4 обороти на рік, середня ціна товару – 10 гр. од., фізичний обсяг реалізованої продукції – 150 одиниць, вартість товарів цього року, проданих у кредит – 800 гр. од., сума повернених кредитів минулих років – 500 гр. од., взаємозараховані платежі – 100 гр. од.

Завдання 2. Побудуйте криву виробничих можливостей за даними таблиці. Розрахуйте граничну норму трансформації при переході від варіанта А до варіанта В, від В до С, від С до Д. Поясніть її динаміку.

Вид товару	Виробничі альтернативи			
	А	В	С	Д
Товар Х	0	60	75	80
Товар У	100	80	60	0

РОЗРАХУНКОВО–ГРАФІЧНА РОБОТА З ОСНОВ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Варіант 4

Теоретичні завдання:

1. Економічна система. Її сутність та основні структурні елементи. Порівняльний аналіз основних типів економічних систем. Основні напрями формування сучасних ринкових відносин.
2. Необхідність і межі державного регулювання ринкової економіки. Держава як суб'єкт економічної системи. Теоретичні погляди на роль держави в економіці та їхня еволюція.

Практичні завдання:

Завдання 1. Рівняння попиту: $QD = 9 - p$. Рівняння пропозиції:

$Qs = 2p - 6$. Графічно і аналітично визначте рівноважну ціну і обсяг. Проаналізуйте (вербально, аналітично, графічно), яка складеться ситуація на ринку, якщо ціна: а) збільшиться; б) зменшиться.

Завдання 2. У базовому році реальний ВВП країни становив 214 млрд. гр. од. В поточному році реальний ВВП збільшився на 4 %, а ціни – на 27 %. Розрахуйте номінальний ВВП країни в поточному році.

РОЗРАХУНКОВО–ГРАФІЧНА РОБОТА З ОСНОВ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Варіант 5

Теоретичні завдання

1. Власність як економічна категорія. Суб'єкти та об'єкти власності. Типи, форми та види власності. Основні тенденції розвитку власності на сучасному етапі.
2. Необхідність державного регулювання в умовах ринкової економіки. Співвідношення державного й ринкового механізмів регулювання національної економіки.

Практичні завдання

Завдання 1. Індекс цін 2010 року – 1,09. Індекс цін 2011 року – 1,15. Визначте середньорічні темпи інфляції та кількість років, необхідних, щоб ціни подвоїлися. Проаналізуйте наслідки інфляції для економіки країни в цілому, а також для населення з фіксованими і змінними доходами.

Завдання 2. Проведіть розрахунки на основі даних таблиці, якщо відомо, що ціна товару – 150 гр. од. за одиницю продукції. Знайдіть загальні витрати й валовий дохід фірми та побудуйте в одній системі координат їхні графіки. При яких обсягах виробництва фірма буде прибутковою? При яких обсягах виробництва вона отримає максимальний прибуток?

Обсяг виробництва (тис. шт.)	Постійні витрати (гр. од.)	Змінні витрати (тис. гр. од.)	Загальні Витрати (тис. гр. од.)	Валовий дохід (тис. гр. од.)
0	150	–		
1		71		
2		96		
3		102		
4		160		
5		180		
6		270		

РОЗРАХУНКОВО–ГРАФІЧНА РОБОТА З ОСНОВ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Варіант 6

Теоретичні завдання

1. Погляди різних економічних шкіл і течій на періодизацію розвитку суспільства.
2. Роль держави в ринковій економіці, її економічні функції. Форми, методи та інструменти державного регулювання ринкової економікою.

Практичні завдання

Завдання 1. Розрахуйте трьома способами (аналітично, таблично і графічно) рівноважну ціну й рівноважний обсяг продажів, якщо попит і пропозиція задані відповідними функціями: $Q_d = 600 - 2p$, $Q_s = 300 + 4p$. Покажіть, як повинна змінитися рівноважна ціна на ринку цього товару, щоб виникла ситуація перевиробництва (дефіциту). Проаналізуйте всі три ситуації графічно.

Завдання 2. Визначте показники продуктивності праці (ПП), фондівіддачі (ФВ), фондомісткості (ФМ), матеріаломісткості (ММ), матеріаловіддачі (МВ), рентабельності (Р), якщо:

- обсяг реалізованої продукції (П) – 2000 гр. од.;
- вартість основних фондів (ОФ) – 1200 гр. од.;
- вартість сировини і матеріалів (М) – 400 гр. од.;
- собівартість продукції (СС) – 1800 гр. од.;
- кількість працівників (К) – 40 осіб.

РОЗРАХУНКОВО–ГРАФІЧНА РОБОТА З ОСНОВ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Варіант 7

Теоретичні завдання

1. Виробництво як визначальний фактор потреб суспільства та їхнього розвитку. Зміст і структура суспільного виробництва.
2. Фінансова система, її сутність і структура.

Практичні завдання

Завдання 1. Визначте показники продуктивності праці (ПП), фондівіддачі (ФВ), фондомісткості (ФМ), матеріаломісткості (ММ), матеріаловіддачі (МВ), рентабельності (Р), якщо:

обсяг реалізованої продукції (П) – 3000 гр. од.;

вартість основних фондів (ОФ) – 1600 гр. од.;

вартість сировини і матеріалів (М) – 600 гр. од.;

собівартість продукції (СС) – 2200 гр. од.;

кількість працівників (К) – 60 осіб.

Завдання 2. Відвідайте Інтернет – сайт Держкомітету статистики України <http://www.ukrstat.gov.ua>, Міністерства фінансів України <http://www.minfint.gov.ua>, Міністерства економіки України <http://www.me.gov.ua> і приведіть показники, що характеризують динаміку реальних доходів населення України за останні п'ять років. Проаналізуйте динаміку отриманих показників вербально, таблично та графічно.

РОЗРАХУНКОВО–ГРАФІЧНА РОБОТА З ОСНОВ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Варіант 8

Теоретичні завдання

1. Ресурси виробництва, їхні види, Використання економічних ресурсів.

Абсолютна й відносна обмеженість (рідкість) ресурсів. Економічний вибір.

Крива виробничої можливостей.

2. Податки, їхня економічна природа, класифікація та функції. Крива Лаффера.

Практичні завдання

Завдання 1. Розрахуйте трьома способами (аналітично, таблично і графічно) рівноважну ціну і рівноважний обсяг продажів, якщо попит і пропозиція задані відповідними функціями: $Q_d = 600 - 2p$, $Q_s = 600 + 4p$.

Схарактеризуйте поняття «ринкова рівновага». Покажіть, при яких цінах на ринку цього товару складеться ситуація надлишків або дефіциту.

Завдання 2. Розрахуйте валовий дохід і прибуток фірми, використовуючи дані таблиці за умови, що на ринку склалася ціна – 35 гр. од. за одиницю продукції. При яких обсягах виробництва конкурентна фірма отримає максимальний прибуток? Побудуйте графіки валового доходу й загальних витрат виробництва. Покажіть на ньому точки критичного обсягу виробництва.

Обсяг виробництва, шт..	Постійні витрати	Змінні витрати
0	50	–
1		17
2		36
3		42
4		60
5		95
6		170

РОЗРАХУНКОВ–ГРАФІЧНА РОБОТА З ОСНОВ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Варіант 9

Теоретичні завдання

1. Зміст і структура суспільного виробництва. Матеріальне і нематеріальне виробництво, їхня сутність і взаємозв'язок.
2. Диференціація доходів та її межі. Крива Лоренца та коефіцієнт Джині.

Практичні завдання

Завдання 1. Розрахуйте обсяг грошової маси, необхідної для обігу, якщо швидкість обігу грошової одиниці – 4, фізичний обсяг товарів – 4 млн. од., а середня ціна – 8 гр. од. за одиницю товару. Що відбудеться з цінами, якщо фізичний обсяг товарів: а) зросте до 6 млн. одиниць; б) впаде до 2 млн. од.? Що відбудеться з цінами, якщо швидкість обігу грошової одиниці зросте до 5 обертів за рік?

Завдання 2. Відвідайте Інтернет-сайт Держкомітету статистики України <http://www.ukrstat.gov.ua>, Міністерства фінансів України <http://www.minfint.gov.ua>, Міністерства економіки України <http://www.me.gov.ua>. Наведіть основні показники розвитку грошового ринку України за останні п'ять років. Проаналізуйте динаміку грошового ринку вербально, таблично, графічно.

РОЗРАХУНКОВО–ГРАФІЧНА РОБОТА З ОСНОВ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Варіант 10

Теоретичні завдання

1. Суспільне виробництво, його природа, фази. Економічна та соціальна ефективність виробництва, її показники.
2. Необхідність і сутність системи соціального захисту населення. Основні елементи механізму соціального захисту. Державне регулювання розподілу доходів.

Практичні завдання:

Завдання 1. Вартість виробленої продукції складає 10 000 гр. од., вартість основних фондів, за допомогою яких вона вироблена, – 2 000 гр. од., вартість використаних матеріалів – 4000 гр. од.. Розрахуйте значення показників фондівіддачі та фондомісткості, матеріалівіддачі та матеріаломісткості.

Завдання 2. Відвідайте Інтернет-сайт Держкомітету статистики України <http://www.ukrstat.gov.ua>. Побудуйте таблицю і наведіть показники динаміки безробіття в Україні. Зобразіть динаміку визначених показників графічно.

Роки	Кількість робочої сили	Кількість безробітних	Рівень безробіття
2005			
2006			
2007			
2008			
2009			
2010			
2011			

РОЗРАХУНКОВО–ГРАФІЧНА РОБОТА З ОСНОВ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ.

Варіант 11

Теоретичні завдання

- Товар і його властивості. Двоїстий характер праці, що створює товар. Характеристика та порівняльний аналіз витратних і невитратних теорій вартості.
- Аграрна сфера виробництва, її особливості. Сутність аграрних відносин. Форми господарювання в сільському господарстві.

Практичні завдання

Завдання 1. Рівняння попиту: $QD = 10 - 2p$. Рівняння пропозиції:

$Qs = 2p - 10$. Визначте графічно і аналітично рівноважну ціну й обсяг. Проаналізуйте (вербально, аналітично, графічно), яка складеться ситуація на ринку, якщо держава встановлює ціну 8 гр. од. (3 грош. од.).

Завдання 2. Розрахуйте кількість грошей, необхідних для обертання, якщо швидкість обертання грошової одиниці складає 4 обороти, середня ціна товару – 10 гр. од., фізичний обсяг реалізованої продукції – 550 одиниць, вартість товарів цього року, проданих в кредит – 800 гр. од., сума повернутих кредитів минулих років – 500 гр. од., взаємозараховані платежі – 100 гр. од.

РОЗРАХУНКОВО–ГРАФІЧНА РОБОТА З ОСНОВ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Варіант 12

Теоретичні завдання

- Форми організації суспільного виробництва: натуральне й товарне виробництво.
- Сутність земельної ренти, її види та механізм створення.

Практичні завдання

Завдання 1. Сума цін товарів, що перебувають в обігу, складає 300 тис. гр. од.; сума цін товарів, проданих у кредит, – 200 тис. гр. од.; сума цін товарів, термін

сплати за якими настала – 10 тис. гр. од., а взаємопогашені платежі – 15 тис. гр. од. Одна грошова одиниця здійснює в середньому 25 обертів за рік.

1. Знайти кількість грошей, необхідних для обігу.
2. Що відбудеться в економіці, якщо в обіг буде випущено додатково ще 15 тис. гр. од.?

Завдання 2. Нижче наведені дані про робочу силу й зайнятість населення в певних роках (у тис. чол.).

1. Розрахуйте кількість безробітних і рівень безробіття в кожному році.
2. Як пояснити одночасне зростання й зайнятості й безробіття?
3. Відобразіть графічно динаміку обчислених показників.

	Перший рік	Шостий рік
Робоча сила	82 500	95 300
Зайняті	80 700	87 00

РОЗРАХУНКОВО – ГРАФІЧНА РОБОТА З ОСНОВ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Варіант 13

Теоретичні завдання

1. Товарне виробництво, умови та причини його виникнення. Проста та розвинена форми товарного виробництва, їхні спільні риси та відмінності.
2. Ринок землі. Попит і пропозиція землі. Ціна землі.

Практичні завдання

Завдання 1. Визначте показники продуктивності праці (ПП), фондівіддачі (ФВ), фондомісткості (ФМ), матеріаломісткості (ММ), матеріаловіддачі (МВ), рентабельності (Р), якщо:

- обсяг реалізованої продукції (П) – 2000 гр. од.;
- вартість основних фондів (ОФ) – 1100 гр. од.;
- вартість сировини і матеріалів (М) – 400 гр. од.;
- собівартість продукції (СС) – 1200 гр. од.;
- кількість працівників (К) – 50 осіб.

Завдання 2. Відвідайте Інтернет–сайт Держкомітету статистики України <http://www.ukrstat.gov.ua>. Наведіть показники динаміки інвестицій в Україні за останні п'ять років. Відобразіть динаміку визначених показників таблично та графічно. Визначте основні напрями інвестиційної політики в Україні.

РОЗРАХУНКОВО–ГРАФІЧНА РОБОТА З ОСНОВ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Варіант 14

Теоретичні завдання

1. Теоретичні концепції виникнення та сутність грошей. Функції грошей, їхні види. Закон грошового обігу.

2. Теоретичні засади становлення ринкових відносин. Об'єктивні умови виникнення ринку. Характерні ознаки сучасного ринку.

Практичні завдання

Завдання 1. Для деякої країни відомі наступні дані:

Роки	Номинальний ВВП (млрд. гр. од.)	Індекс цін (%)	Реальний ВВП (млрд. гр. од.)	Темпи зростання (%)
2009	145	115		
2010	210	104		
2011	325	112		

Проведіть відповідні розрахунки й заповніть таблицю. Дайте відповідь на питання: чи є ВВП точним вимірником суспільного добробуту? У чому переваги й недоліки цього показника? Відобразіть динаміку показників графічно.

Завдання 2. Основний капітал склав 6 млн. грн., оборотний – 0,4 млн. гр. од. Виторг від реалізації – 3 млн. гр. од., норма амортизації – 12 %, оборотний капітал обертається 5 разів на рік. Ставка податку на прибуток – 20 %, штрафні санкції – 3 тис. гр. од. Знайдіть собівартість продукції за рік, валовий та чистий прибуток, а також рентабельність виробничої діяльності.

РОЗРАХУНКОВО – ГРАФІЧНА РОБОТА З ОСНОВ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Варіант 15

Теоретичні завдання

- Інфляція, її сутність і причини, Темпи інфляції, Види інфляції. Соціально-економічні наслідки інфляції.
- Підприємство як суб'єкт економічної системи. Організаційно-правова форма підприємства. Функції підприємства. Організація процесу виробництва.

Практичні завдання

Завдання 1. Розрахуйте кількість грошей, необхідних для обертання, якщо швидкість обертання грошової одиниці складає 4 обороти, середня ціна товару 50 гр. од., фізичний обсяг реалізованої продукції – 750 одиниць. Поясніть сутність монетарного правила.

Завдання 2. Функція попиту на певний товар: $Q_d = 15 - 2p$, функція пропозиції цього товару: $Q_s = -10 + 3p$, де Q_d – обсяг попиту, Q_s – обсяг пропозиції, p – ціна. Визначити рівноважний обсяг продажів, рівноважну ціну покупця і продавця аналітично, таблично і графічно. Проаналізуйте фактори, дія яких обумовлює зсув кривої попиту праворуч за незмінної кривої пропозиції; зсуву кривої пропозиції ліворуч за незмінною кривою попиту (побудуйте відповідні графіки).

РОЗРАХУНКОВО–ГРАФІЧНА РОБОТА З ОСНОВ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Варіант 16

Теоретичні завдання

1. Ринкова інфраструктура: сутність, основні елементи та роль в умовах сучасного ринку.
2. Сфера обігу в ринковій економіці, її функції та місце. Виникнення сфери товарного обігу у процесі еволюції товарно-грошових відносин.

Практичні завдання

Завдання 1. Відвідайте Інтернет – сайт Держкомітету статистики України <http://www.ukrstat.gov.ua>. Наведіть в таблиці показники динаміки ВВП України за останні п'ять років. Відобразіть динаміку визначених показників графічно.

Завдання 2. Вартість основних виробничих фондів підприємства – 400 тис. гр. од., а термін їхнього використання – 10 років, річні витрати на оплату праці – 50 тис. гр. од., витрати на сировину, матеріали, паливо – 100 тис. гр. од., прибуток – 55 тис. гр. од.

Визначте річну суму амортизації, норму амортизації, постійні витрати, змінні витрати, норму прибутку.

РОЗРАХУНКОВО–ГРАФІЧНА РОБОТА З ОСНОВ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Варіант 17

Теоретичні завдання

1. Основні суб'єкти ринкової економіки. Держава як суб'єкт ринкового господарювання. Соціально-економічна характеристика елементів ринку та умови їхнього формування в Україні.
2. Зміст і структура світової валютної системи, етапи її розвитку. Валютні ринки.

Практичні завдання

Завдання 1. Відвідайте Інтернет–сайт Держкомітету статистики України <http://www.ukrstat.gov.ua>, Міністерства фінансів України <http://www.minfint.gov.ua>, Міністерства економіки України. Складіть таблицю показників грошових агрегатів (M_0, M_1, M_2, M_3) за останні п'ять роки, проаналізуйте динаміку цих показників графічно.

Завдання 2. Вартість основного капіталу складає 300 млн. гр. од. Середня швидкість його обороту – 6 років. Оборотній капітал складає 50 млн гр. од. і обертається 13 разів на рік. Визначити час обороту всього капіталу в цілому і кількість його обертів за рік.

РОЗРАХУНКОВО–ГРАФІЧНА РОБОТА З ОСНОВ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Варіант 18

Теоретичні завдання

1. Сутність капіталу, його матеріально-речовий зміст і соціально-економічна форма. Капітал як чинник виробництва.
2. Попит як характеристика ринку певного товару.

Практичні завдання

Завдання 1. Відвідайте Інтернет–сайт Держкомітету статистики України <http://www.ukrstat.gov.ua> Міністерства фінансів України <http://www.minfint.gov.ua> Міністерства економіки України <http://www.me.gov.ua>. Наведіть основні показники розвитку ринку праці в Україні за останні п'ять років (кількість населення працездатного віку, кількість зайнятих в різних галузях виробництва, кількість безробітних, рівень безробіття за остання п'ять років). Проаналізуйте динаміку отриманих показників вербально та графічно.

Завдання 2. Використовуючи формулу Фішера, проведіть розрахунки й дайте відповіді на наступні запитання:

1. Скільки грошей необхідно для обігу, якщо у країні вироблено товарів у кількості 100 тис. одиниць, ціна одиниці товару складає 8 гр. од., а одна гривня обертається 5 разів на рік?
2. Як зміняться ціни, якщо у країні за тих же умов буде випущено грошей на суму 240 тис. гр. од.?
3. Що трапиться з цінами, якщо при грошовій масі в 160 тис. гр. од. обсяг виробництва скоротиться на 25 %?
4. Що трапиться з цінами, якщо кількість обертів гривні збільшиться до 6 (при умовах, які наведені в пункті 1)?

РОЗРАХУНКОВО–ГРАФІЧНА РОБОТА З ОСНОВ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Варіант 19

Теоретичні завдання

1. Пропозиція: зміст і фактори, що на неї впливають. Закон пропозиції, крива пропозиції та її властивості. Зміни у пропозиції та в обсязі пропозиції.
2. Банки, їхні види та функції. Позабанківські кредитні заклади.

Практичні завдання

Завдання 1. Кількість грошей у країні збільшилася на 24 %, обсяг виробленої продукції – на 4 %, кількість обертів грошової одиниці не змінилася. Використовуючи рівняння обміну, визначить динаміку цін.

Завдання 2. У таблиці наведені індекси споживчих цін за роками.

Роки	Індекс споживчих цін	Темп інфляції	Роки подвоєння цін
2007	100		
2008	112		
2009	123		
2010	129		
2011	135		

Проведіть розрахунки, використовуючи формулу темпів інфляції і «правило числа 70», і дайте відповіді на наступні питання:

1. Якщо в 2008 році номінальна заробітна плата збільшилась на 15 %, то як зміниться реальна заробітна плата?
2. Якщо в 2009 році номінальна заробітна плата збільшилась на 7 0%, то як змінилася реальна заробітна плата?
3. Якщо номінальна заробітна плата в 2009 році дорівнювала 12 тис. гр. од в рік, то яку величину склала реальна заробітна плата в 2009 р.?
4. Якщо банк на початку 2009 року видав кредити під 14 % річних, то чому дорівнював реальний банківський відсоток наприкінці 2009 року?
5. Якщо банк у кінці 2008 року видав кредити під 18 % річних, то чому дорівнював реальний банківський відсоток в кінці 2008 року?

РОЗРАХУНКОВО – ГРАФІЧНА РОБОТА З ОСНОВ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Варіант 20

Теоретичні завдання

1. Сутність підприємництва та умови його існування. Види та суб'єкти підприємницької діяльності. Форми підприємства. Підприємництво та бізнес. Перспективи розвитку підприємництва в Україні.
2. Торговельний капітал і його еволюція за сучасних умов. Особливості сфери функціонування торговельного капіталу та його функціональна структура.

Практичні завдання

Завдання 1. Крива попиту на товар описується наступним рівнянням:

$Q_d = 600 - p$, а крива пропозиції : $Q_s = 300 + 4p$, де Q_d –обсяг попиту в місяць, Q_s –місячний обсяг пропозиції, p –ціна товару. Визначите рівноважну ціну і обсяг товару? Припустимо, що «потолок» ціни складе: а) 10 гр. од.; б) 70 гр.од.. проаналізуйте аналітично та графічно ситуації рівноваги, дефіциту та надлишку

Завдання 2. Основний капітал склав 18 млн. гр. од, оборотний –2 млн. гр. од. Виторг від реалізації – 20 млн. гр. од., норма амортизації – 15 %, оборотний капітал обертається 8 разів на рік. Ставка податку на прибуток – 25 %, штрафи – 100 тис. гр. од Знайдіть собівартість продукції за рік, валовий та чистий прибуток, а також рентабельність виробничої діяльності.

РОЗРАХУНКОВО–ГРАФІЧНА РОБОТА З ОСНОВ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Варіант 21

Теоретичні завдання

1. Ринкова рівновага. Утворення рівноважної ціни та рівноважного обсягу виробництва. Фактори, які впливають на зміну ринкової рівноваги.
2. Позиковий капітал як відокремлена частина грошових функціональних форм промислового й торговельного капіталу. Сутність і джерела позикового капіталу. Позиковий процент і його джерела.

Практичні завдання

Завдання 1. Відвідайте Інтернет–сайт Держкомітету статистики України <http://www.ukrstat.gov.ua>. Міністерства фінансів України <http://www.minfin.gov.ua>. Міністерства економіки України <http://www.me.gov.ua>. Національного банку України - <http://www.bank.gov.ua>. Наведіть показники динаміки рівня цін в Україні за останні п'ять років в таблиці. У якому році індекс споживчих цін в Україні був найвищим? Які види інфляції відбувалися в Україні в ці роки? Використовуючи правило «величини 70», підрахуйте, через скільки років ціни в Україні будуть подвоюватися?

Завдання 2. На основі нижче наведених даних побудуйте криву Лоренца і дайте відповіді на питання:

Групи сімей, по 20 %	Доходи, в %
Нижча	2
Друга	8
Третя	10
Четверта	15
Вища	65

1. Який рівень життя у країні демонструє крива Лоренца?
2. Яких заходів має вживати держава у сфері соціальної політики, щоб наблизити криву Лоренца до лінії абсолютної рівності?

РОЗРАХУНКОВО – ГРАФІЧНА РОБОТА З ОСНОВ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Варіант 22

Теоретичні завдання

1. Сутність ціни. Механізм формування та функції ціни. Види цін. Концепція ціноутворення за Маршаллом.
2. Акціонерно–корпоративний капітал. Цінні папери акціонерних товариств. Акції. Облігації. Казначейські зобов'язання та ощадні сертифікати. Ринок цінних паперів. Фондова біржа та її функції.

Практичні завдання

Завдання 1. Відвідайте Інтернет–сайт Держкомітету статистики України <http://www.ukrstat.gov.ua>. Наведіть показники величини доходів, видатків і збережень населення України за останні п'ять років у таблиці та проаналізуйте їхню динаміку вербально та графічно.

Завдання 2. Населення країни поділене на 5 квантильних груп. Частка кожної з цих груп у загальних доходах складає відповідно 5 %, 13 %, 15 %, 17 % і 50 %. Побудуйте криву концентрації (Лоренца) на основі приведених даних і прокоментуйте отриманий графік:

1. Який рівень життя у країні демонструє крива Лоренца?
2. Яких заходів має вживати держава у сфері соціальної політики, щоб наблизити криву Лоренца до лінії абсолютної рівності?

РОЗРАХУНКОВО–ГРАФІЧНА РОБОТА З ОСНОВ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Варіант 23

Теоретичні завдання

1. Сутність конкуренції, її форми та місце в ринковій економіці. Функції і методи конкурентної боротьби. Наслідки (позитивні та негативні) конкуренції.
2. Сучасні форми торговельного підприємництва. Товарна біржа, торгові дома та інше. Торговельний прибуток і його норма.

Практичні завдання

Завдання 1. Відвідайте Інтернет–сайт Держкомітету статистики України <http://www.ukrstat.gov.ua>. Наведіть показники динаміки внутрішніх та зовнішніх інвестицій в Україні за останні п'ять років в таблиці. Назвіть основні джерела внутрішніх інвестицій та основні країни, із яких надходить найбільша кількість іноземних (зовнішніх) інвестицій.

Завдання 2. Накресліть графік класичного ділового циклу та покажіть:

- які показники лежать в основі його побудови;
- які фази включає класичний діловий цикл;
- точки піку та дна на графіку.

До яких фаз класичного ділового циклу належать наступні економічні явища:

- 1) перевиробництво товарів та послуг;
- 2) збільшення непланових інвестицій;
- 3) збільшення рівня виробництва і зростання цін;
- 4) незначне підвищення рівня виробництва;
- 5) зменшення непланових інвестицій;
- 6) повна зайнятість населення;
- 7) зростання рівня безробіття;
- 8) масові банкрутства малих підприємств;
- 9) падіння курсу цінних паперів;
- 10) зростання життєвого рівня населення?

РОЗРАХУНКОВО–ГРАФІЧНА РОБОТА З ОСНОВ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ.

Варіант 24

Теоретичні завдання

1. Кредит як форма руху позикового капіталу. Форми кредиту. Роль і функції кредиту в сучасній ринковій економіці.
2. Монополія та типи монополізації. Види монополій. Монопольна влада. Критерії та межі монополізації економіки. Економічні наслідки монополізму.

Практичні завдання

Завдання 1. «Чим менший коефіцієнт Джині, тим більша нерівність у розподілі доходів у країні». Чи згодні ви з цим висловом? Якщо коефіцієнт Джині у трьох країнах складає 0,32; 0,78; 0,43, та у якій із країн нерівність у доходах найбільша, і у якій – найменша? Наведіть приклади таких країн.

Завдання 2. У таблиці наведені дані про величину реального ВВП деякої країни, і величину доходів держбюджету (млрд. гр. од.). Якщо державні витрати складають 50 % ВВП країни, визначте розмір та рівень дефіциту держбюджету. Проаналізуйте динаміку визначених показників графічно.

Реальний ВВП	Надходження до бюджету	Державні витрати	Бюджетний дефіцит або профіцит	Рівень бюджетного дефіциту
850	570			
900	580			
1000	590			
1050	600			
1100	710			
1150	720			
1200	730			

РОЗРАХУНКОВО–ГРАФІЧНА РОБОТА З ОСНОВ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Варіант 25

Теоретичні завдання

1. Олігополістичний ринок. Сутність олігополії. Олігополія та конкуренція. Олігополія й економічна ефективність.
2. Кругообіг капіталу. Промисловий капітал. Стадії кругообігу і функціональні форми промислового капіталу.

Практичні завдання

Завдання 1. Авансований капітал на виробничі споруди та обладнання – 2 млн. гр. од., на сировину, паливо, матеріали – 0,4 млн. гр. од., на заробітну плату – 0,1 млн.

гр. од. Час повного обороту основного капіталу – 10 років. Заробітна плата виплачується 2 рази на місяць, сировину і матеріали купують 1 раз на два місяця. Визначте суму авансованого капіталу та кількість його обертів за рік.

Завдання 2. Відвідайте Інтернет-сайти Держкомітету статистики України–<http://www.ukrstat.gov.ua>. Міністерства фінансів України–<http://www.minfin.gov.ua>. Держкомітету з ринку цінних паперів–www.ssmc.gov.ua. Міністерства економіки України–<http://www.me.gov.ua>. Національного банку України–<http://www.bank.gov.ua>. Наведіть в таблиці показники доходів і видатків держбюджету України за останні п'ять років, величину та рівень його дефіциту або профіциту, величину норми резервування, облікової ставки та обсягів продажу державних цінних паперів. Проаналізуйте графічно динаміку дефіциту та профіциту держбюджету України за останні п'ять років.

РОЗРАХУНКОВО–ГРАФІЧНА РОБОТА З ОСНОВ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Варіант 26

Теоретичні завдання

1. Основний капітал: сутність, його фізичне та моральне зношення. Механізм відтворення основного капіталу. Амортизація, її норма.
2. Міжнародні валютно–фінансові відносини. Зміст і структура світової валютної системи. Міжнародні валютно-фінансові організації та їхня роль на сучасному етапі.

Практичні завдання

Завдання 1. Попит на землю описується рівнянням: $Q_d = 100 - 2R$,

де Q – площа використовуваної землі; R – ставка ренти (у грн. за гектар).

Яка буде рівноважна ставка ренти, якщо площу доступних земельних угідь складає 90 гектарів? Визначте ціну одного гектара землі, якщо ставка банківського відсотка складає 12 %. Проаналізуйте ситуацію, якщо держава встановлює ренту на рівні 3 гр. од. за гектар.

Завдання 2. Функція попиту на даний товар: $Q_d = 15 - 2p$, функція пропозиції даного товару: $Q_s = -10 + 3p$, де Q_d –обсяг попиту, Q_s –обсяг пропозиції, p –ціна. Визначте рівноважний обсяг продажів, рівноважні ціни покупця і продавця. Складіть таблицю (шкалу) попиту і пропозиції та побудуйте їх графіки. Покажіть, за яких цін на ринку створиться ситуація надлишку, а за яких – дефіциту.

РОЗРАХУНКОВО–ГРАФІЧНА РОБОТА З ОСНОВ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Варіант 27

Теоретичні завдання

1. Обіговий капітал. Час і швидкість обігу. Фактори, що впливають на швидкість обігу. Оборотні засоби та їх структура.

2. Сімейні доходи, їх структура та використання. Заощадження як необхідний елемент у структурі сімейних доходів. Номінальні та реальні доходи.

Практичні завдання

Завдання 1. Авансований капітал склав 13 млн. гр. од., зокрема, основний капітал – 11 млн. гр. од, оборотний – 2 млн. гр. од. Виторг від реалізації – 10 млн. гр. од., термін служби основного капіталу – 10 років, оборотний капітал обертається 4 рази на рік. Знайдіть норму та суму амортизації, величини собівартості продукції за рік і валового прибутку, а також норму прибутку.

Завдання 2. Відвідайте Інтернет-сайти Держкомітету статистики України—<http://www.ukrstat.gov.ua>. Міністерства фінансів України—<http://www.minfin.gov.ua>, Міністерства економіки України—<http://www.me.gov.ua>. Національного банку України—<http://www.bank.gov.ua>. Наведіть показники попиту на гроші та їх пропозицію в Україні за останні п'ять років в таблиці. Проаналізуйте графічно динаміку отриманих показників за останні п'ять років.

РОЗРАХУНКОВО–ГРАФІЧНА РОБОТА З ОСНОВ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Варіант 28

Теоретичні завдання

1. Методи конкурентної боротьби на світовому ринку. Форми міжнародних економічних відносин.
2. Показники ефективності використання основного й обігового капіталу. Рентабельність.

Практичні завдання

Завдання 1. Капітал, вкладений у виробничі споруди та обладнання – 12 млн. гр. од.; на сировину, паливо, матеріали – 0,8 млн. гр. од.; на заробітну плату – 0,2 млн. гр. од. Час повного обороту основного капіталу – 5 років. Заробітна плата виплачується 2 рази на місяць, а сировину і матеріали купують 1 раз на два місяця. Визначити загальну суму авансованого капіталу і кількість його обертів за рік.

Завдання 2. На основі наведених нижче статей складіть платіжний баланс країни, та виділіть в ньому поточний баланс і баланс руху капіталів:

- експорт нафти – 6 млрд. гр. од.
- імпорт зерна – 5 млрд. гр. од.
- експорт зброї – 2 млрд. гр. од.
- доходи від іноземних туристів – 6 млрд. гр. од.
- грошові перекази іноземців з країни – 2 млрд. гр. од.
- купівля акцій приватних корпорацій інших країн
- купівля золота у іноземних громадян.

Відвідайте Інтернет-сайти Держкомітету статистики України—<http://www.ukrstat.gov.ua>. Міністерства фінансів України— <http://www.minfin.gov.ua>. Держкомітету по ринку цінних паперів—www.ssmsc.gov.ua. Міністерства економіки

України–<http://www.me.gov.ua>. Проаналізуйте вербально, таблично і графічно платіжний баланс України за останні п'ять років.

РОЗРАХУНКОВО–ГРАФІЧНА РОБОТА З ОСНОВ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Варіант 29

Теоретичні завдання

1. Економічні закони, принципи та категорії. Система економічних законів.
2. Причини виникнення, сутність і класифікація глобальних проблем. Глобальні проблеми і шляхи їхнього розв'язання людством.

Практичні завдання:

Завдання 1. Відвідайте Інтернет–сайти Держкомітету статистики України–<http://www.ukrstat.gov.ua> і Світового банку–<http://www.worldbank.org.ru>. Наведіть в таблиці показники розвитку світової торгівлі, величини експорту і імпорту в Україні та їхню динаміку за останні п'ять років, а також структуру та величину платіжного балансу України. зробіть графічний аналіз величин експорту і імпорту та платіжного балансу України за означений період.

Завдання 2. Номінальна вартість акції – 100 гр. од., номінальна вартість облігації – 300 гр. од. Дивіденд на одну акцію – 20 гр. од., процент за облігаціями – 15 %. Ставка банківського процента – 10 % річних. Визначте ринковий курс акцій та облігацій. У чому полягає різниця між акціями і облігаціями акціонерних товариств? У чому полягає різниця в порядку розрахувань із акціонерами і власниками облігацій?

РОЗРАХУНКОВО–ГРАФІЧНА РОБОТА З ОСНОВ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Варіант 30

Теоретичні завдання

1. Зміст і структура світової валютної системи, етапи її розвитку. Валютні ринки.
2. Антимонопольна політика й антимонопольне законодавство. Світовий досвід створення антимонопольного законодавства. Проведення антимонопольної практики. Антимонопольна політика в Україні.

Практичні завдання

Завдання 1. Рівняння попиту: $Q_D = 9 - p$. Рівняння пропозиції: $Q_S = 2p - 6$.

Визначте рівноважну ціну й обсяг. За яких умов на цьому ринку може виникнути дефіцит, перевиробництво. Проаналізуйте ситуації рівноваги, дефіциту та перевиробництва графічно.

Завдання 2. Основний капітал склав 1,8 млн. гр. од., оборотний – 0,2 млн. гр. од. Термін служби основного капіталу – 5 років, оборотний капітал обертається 3 рази на рік. Знайдіть норму й суму амортизації, собівартість продукції за

5 ПОРЯДОК І КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЗНАТЬ, УМІНЬ І НАВИЧОК СТУДЕНТА

Оцінку знань студентів з дисципліни здійснюють відповідно до вимог кредитно–модульної системи організації навчального процесу, що є українським варіантом ECTS. Ця система базується на здійсненні поточного контролю на аудиторному занятті відповідно до його форми. Підсумковою оцінкою поточного контролю є оцінка за змістовий модуль.

Навчальним планом з дисципліни передбачено складання екзамену. Для підсумкового оцінювання знань використовують 4–бальну національну шкалу і шкалу оцінювання ECTS.

Для визначення рівня знань, умінь і навичок студентів під час вивчення модуля «Економічна теорія (Основи економічної теорії)» використовуються наступні форми та методи контролю:

■ Поточний контроль за результатами вивчення кожного змістового модуля передбачає виявлення рівня засвоєння студентом лекційного матеріалу й умінь використовувати його для вирішення практичної ситуації, наводиться у вигляді письмової роботи, яка передбачає тестування та розв’язання задач.

■ Оцінювання роботи студентів на семінарських заняттях, передбачає оцінку систематичності й активності роботи студента під час обговорення питань тієї чи іншої теми, активність під час виконанні індивідуальних завдань (наприклад, розрахунково–графічна робота).

■ Підсумковий контроль. За умовами кредитно-модульної системи організації навчального процесу до підсумкового контролю допускаються студенти, які набрали в сумі за змістовими модулями більше ніж 30 % балів від загальної їхньої кількості в цілому за модулем, або більше 50 % балів з поточного контролю за усіма змістовими модулями. Підсумковий контроль здійснюється за екзаменаційними білетами в письмовій формі.

Отримані під час вимірювань різними методами оцінки, бали, відсотки складають урешті комплексну оцінку. Комплексна оцінка враховує також і систему заохочувальних і штрафних балів, які отримав студент протягом триместру. *Заохочувальні бали* нараховуються за участь в олімпіадах різних рівнів, конкурсах студентських робіт, за доповіді на наукових конференціях, за активність студентів на заняттях і т. ін. *Штрафні бали* нараховуються за несвоєчасне виконання різних типів завдань (курсіві роботи тощо), за пропуски аудиторних занять і невідповідну до них. Заохочувальні та штрафні бали без сумніву вносять елемент «суб’єктивності» в оцінку знань, тому вони не мають перевищувати 5 % від теоретично можливого рейтингу за модулем (дисципліни). У процесі визначення підсумкової оцінки недоліки одного методу вимірювання нівелюються позитивними якостями іншого, і суб’єктивна у принципі оцінка наближається до об’єктивних критеріїв, які висуває саме життя.

Результати тестування, виконання тематичних робіт, розв’язання задач, заохочувальні та штрафні бали перераховуються відповідно до системи оцінювання, наведені в таблиці 5. 1.

5. 1- Шкала перерахування оцінок результатів навчання в різних системах
Оцінювання для студентів денної форми навчання.

% набраних балів	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою
більше 90–100 включно	Відмінно	A
більше 80–90 включно	Добре	B
більше 70–80 включно		C
більше 70–60 включно	Задовільно	D
більше 60–50 включно		E
більше 25–0 включно	Незадовільно з можливістю повторного складання	FX
від 0 до 25 включно	Незадовільно з обов'язковим повторним курсом	F

* *Із можливістю повторного складання*

** *Із обов'язковим повторним курсом*

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Економічна теорія: політекономія: підручник / за ред. В. Д. Базилевича – К.: Вища школа, 2008. – 581с.
2. Базилевич В. Д. Макроекономіка: підручник/ В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич, Л. О. Баластрик. – К.: Знання, 2009. – 851 с. –.
3. Воробйов Є. М. Економічна теорія в питаннях та відповідях / Є. М. Воробйов. – Х: РИФ, 2002. – 640 с.
4. Макроекономіка: навч. посібник / за ред. В. П. Решетило. – Х.: ХНАМГ, 2009. – 295 с.
5. Мікроекономіка: підручник / за ред. В. Д. Базилевича. – К.: Знання, 2007. – 677 с. –.
6. Національна економіка: навч. посібник / за заг. ред. В. П. Решетило. – Х.: ХНАМГ, 2009. – 386 с.
7. Нуреев Р. М. Курс микроэкономии: учебник для вузов / Р. М. Нуреев – 2-е изд. – М.: Норма, 2005. – 560 с.
8. Основи економічної теорії: політекономічний аспект: підручник/ відп. ред. Г. Н. Климко. – 5-те вид., випр. – К.: Знання-Прес, 2009. – 615 с.
9. Перехідна економіка: підручник / за ред. В. М. Гейця. – К.: Вища школа, 2003. – 591 с.
10. Політична економія: навч. посібник / за ред. К. Т. Кривенка. – К.: КНЕУ, 2005. – 508 с.
11. Програма навчальної дисципліни та робоча програма навчальної дисципліни «Економічна теорія (Основи економічної теорії)» (для студентів 1 курсу заочної форми навчання галузі знань 1401 «Сфера обслуговування» напряму підготовки 6.140101 «Готельно - ресторанна справа») / Харк. нац. акад. міськ. госп-ва; уклад.: В. П. Решетило, І. А. Островський, С.Б.Тимофієва. – Х.: ХНАМГ, 2012. – 23 с.
12. Програма навчальної дисципліни та робоча програма навчальної дисципліни «Економічна теорія (Основи економічної теорії)» (для студентів 1 курсу заочної форми навчання галузі знань 1401 «Сфера обслуговування» напряму підготовки 6.140101 «Готельно - ресторанна справа») / Харк. нац. акад. міськ. госп-ва; уклад.: В. П. Решетило, І. А. Островський, С.Б.Тимофієва. – Х.: ХНАМГ, 2012. – 23 с.
13. Тарасевич Л. С. Макроэкономика / Л. С. Тарасевич. – М.: Юрайт-Издат, 2003. – 650 с.
14. Цифровий репозиторій ХНАМГ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eprints.kname.edu.ua>

15. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>
16. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>
17. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>
18. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minfin.gov.ua>
19. Офіційний сайт Державної Комісії з цінних паперів та фондового ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ssmsc.gov.ua>
20. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
21. Офіційний сайт Світового банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.worldbank.org>

ДОДАТКИ

Додаток 1

Зразок оформлення титульної сторінки РГР

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА

КАФЕДРА ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ

Розрахунково-графічна робота
з основ економічної теорії (ОЕТ)

ВАРІАНТ № 5

Виконав (-ла) студент (ка)
1 курсу ф-ту М
групи _____

_____
(Прізвище, ім'я, по батькові)

Керівник

_____
(Прізвище, ім'я, по батькові)

Розрахунково-графічна робота захищена „ ___ „ _____ 201___ р.

Харків 20___ /20___ навчальний рік

Зразок змісту розрахунково-графічної роботи

ЗМІСТ

Вступ

I. Теоретичні завдання

1. ...

2. ...

Практичні завдання

№ 1. ...

№ 2. ...

Список джерел

Зразок плану контрольної роботи

План

Вступ

1. Споживчий вибір. Рівновага споживача.
2. Корисність загальна і гранична, їхні графіки. Зважена гранична корисність.
3. Визначення рівноваги споживача, її умови за кількісною теорією корисності. Другий закон Госсена.

Висновки

Список джерел

Зразок написання вступу

ВСТУП

Тема розрахунково-графічної роботи є достатньо актуальною за сучасних умов.

Обґрунтувати теоретичну і практичну актуальність теми.

.....

Розрахунково-графічна робота складається з .....

При написанні розрахунково-графічної роботи використовувалися підручники ....., монографії....., статистичні матеріали....., статті та ін.

Зразок написання висновків

ВИСНОВКИ

Дослідивши теоретичні аспекти моделювання поведінки споживача, зазначимо.....

.....

Зробивши відповідні розрахунки й отримавши певні результати, маємо відзначити.....

.....

Проаналізувавши отримані розрахункові результати, дійшли наступних висновків.....

.....

Зразок оформлення таблиці

Таблиця 1.1 – Сітка корисності

Склянка лимонаду за порядком	Гранична корисність MU (ютиля)	Загальна корисність TU (ютиля)
1	10	10
2	8	18
3	6	24
4	5	29
5	3	32
6	1	33
7	0	33
8	-1	32
9	-2	30
10	-3	27

За даними таблиці охарактеризуємо динаміку TU та MU

.....

Зразок оформлення графіка

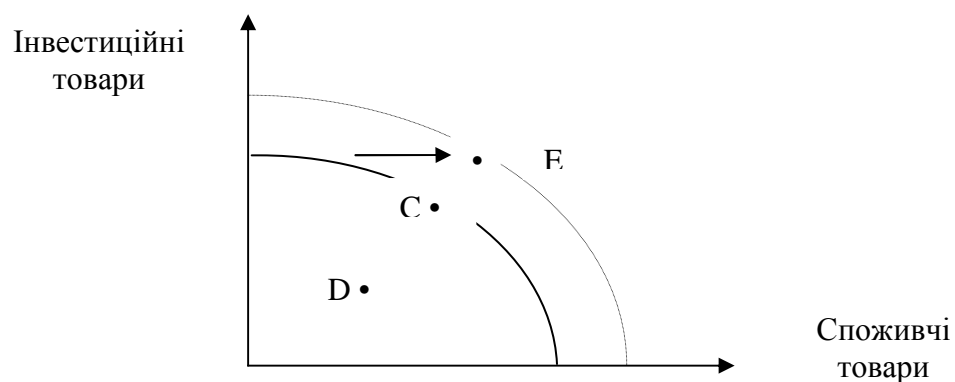

Рис. 1.1 - Крива виробничих можливостей (КВМ) – це безліч точок, що представляють різні комбінації одночасного виробництва двох альтернативних товарів при повному використанні обмежених ресурсів

Зразок оформлення списку використаних джерел за абеткою.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Базилевич В., Базилевич К., Баластрик Л. Мікроекономіка. – К. : Знання, 2008. – 679 с.
2. Економічна теорія. Політекономія : підручник / за ред. В. Д. Базилевича / В. Д. Базилевич, В. М. Попов, К. С. Базилевич, Н. І. Гражевська. – 7-ме вид., стер. – К. : Знання – Прес, 2008. – 719 с.
3. Гальчинський А. С. Основи економічних знань : навч. посіб. / А. С. Гальчинський, П. С. Єщенко, Ю. І. Палкін. - К. : Вища шк., 2002.
4. Економічна теорія. Політекономія : підручник / за ред. В. Базилевича. - К. : Знання - Прес, 2005.-615 с.
5. Основи економічної теорії: підручник / за ред. А. А. Чухно. - К. : Вища шк., 2001. - 606 с
6. Селищев, А. С. Микроэкономика: учебник [Текст] / А. С. Селищев.– СПб.: Питер, 2005. – 448 с.
7. Тарасевич, Л. С. Макроэкономика: учебник [Текст] / Л. С. Тарасевич. – М.: Юрайт, 2003. – 374с.
8. <http://www.rada.gov.ua>
9. <http://www.kmu.gov.ua>
10. <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Зразок оформлення списку використаних джерел за послідовно за текстом роботи

Список джерел

1. Костюк В. С. Економічна теорія : навч. посіб. для студ.вищ. навч. закл. / В. С. Костюк, А. М. Андрющенко, І. П. Борейко.–К. : Центр учб. л-ри, 2009. –282 с.
2. <http://www.rada.gov.ua>
3. Економічна теорія. Політекономія : підручник / за ред. В. Д. Базилевича / В. Д. Базилевич, В. М. Попов, К. С. Базилевич, Н. І. Гражевська.–7-ме вид., стер.–К: Знання – Прес,2008. – 719 с.
4. Основи економічної теорії: підручник / за ред. А. А.Чухно. - К. : Вища шк., 2001. - 606 с.5. <http://www.kmu.gov.ua>
5. <http://www.ukrstat.gov.ua>
6. Гальперин, В. М. Микроэкономика: учеб. пособ. [Текст] / В. М.Гальперин, С. М. Игнатъев, В. И. Моргунов. - СПб. : Экономическая школа, 2006. -494 с.
7. Экономическая теория : учебник [для студ. высш учеб. завед.] / под ред. В. Д. Камаева. - М. : Гуманит. издат. «Владос», 2001. - 640 с.
8. Макконнелл К., Брю С. Экономикс. Принципы, проблемы и политика. – М.: Инфра, 2000. – Том 1. – 400 с.
9. Селищев А. С. Микроэкономика: учебник [Текст] / А. С. Селищев.– СПб. : Питер, 2005. – 448 с.
10. Тарасевич, Л. С. Микроэкономика: учебник [Текст] / Л. С. Тарасевич. – М. : Юрайт, 2003. – 374с.

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

**ЕКОНОМІЧНА ТЕОРІЯ
(ОСНОВИ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ)**

Методичні рекомендації до організації самостійної роботи, проведення практичних занять, виконання розрахунково-графічної роботи
(для студентів I курсу денної та заочної форми навчання галузі знань 1401 «Сфера обслуговування» напряму підготовки 6.140101 «Готельно-ресторанна справа»)

Укладачі **РЕШЕТИЛО** Валентина Петрівна
ОСТРОВСЬКИЙ Ігор Анатолійович
ТИМОФІЄВА Світлана Борисівна
Відповідальний за випуск *В. П. Решетило*
Редактор *К. В. Дюкар*
Комп'ютерне верстання *О. А. Балашова*

План 2012, поз. 658 М

Підп. до друку 19.06.2012
Друк на ризографі.
Зам. №

Формат 60 x 84/16
Ум. друк. арк. 5,0
Тираж 50 пр.

Видавець і виготовлювач:
Харківська національна академія міського господарства,
вул. Революції, 12, Харків, 61002
Електронна адреса: rectorat@ksame.kharkov.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
ДК № 4046 від 12.05.2011 р.